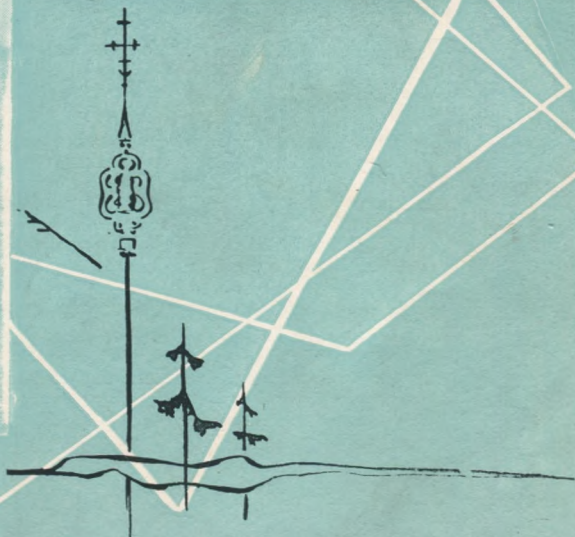

Laiskai
LIETUVIAMS

1954 SPALIS (OCTOBER) VOL. V, NO. 9

T U R I N Y S

DIEVYBĖS AIDAS ŽMOGUJE — Bruno Markaitis, S. J.	257
ETINĖ VERTYBĖ — GĖRIS — Dr. J. Mačernis	261
PIRMOSIOS LIETUVIŠKOS KNYGOS DIDŽIOJOJE LIETUVOJE — Z. Ivinskis	268
KELIONĖ (eil.) — J. Aug. - Vaičiūnienė	275
ŽIAURUS SMŪGIS NESUTRIUŠKINO — J. J.....	276
KŪNAS IR DVASIA ŠEIMOJE — Pranciška V.....	277
SAVĖŠ NUGALĖJIMAS — Juozas Vaišnys, S. J.....	279
MIŠRI SANTUOKA. UŽDRAUSTA LITERATŪRA. PAGARBA MIRUSIEMS. Redaktorius ...	283
IŠ FILMŲ PASAULIO — R. ir Z.....	285

Viršelyje: Taikos Karalienė. Šveicarų skulptoriaus Albert Wider iš me-džio išdrožta statula japonų misijoms Mizusawa mieste. Ši statula buvo iškil-mingai įvežta į miestą, dalyvaujant ne tik krikščionims, bet ir minioms stab-meldžių. Eisenoje dalyvavo pats miesto burmistras, išsirikiavę žygiavo bu-distai skautai ir skautės, visur plevėsavo vėliavos. Net ir nekrikščioniška karo nuteriota Japonija tiki, kad Taikos Karalienė apsaugos ją nuo naujų karų ir nelaimių.

Marija yra apvainikuota karališka karūna su Betliejaus žvaigžde, kuri turi nušviesti tamsią Japonijos ateitį. Rankoje vietoj karališko skeptro ji laiko taikos simbolius: alyvos šakelę ir balandį. Ji neša apkabinusi savo Sūnų — stabmeldžių kraštų išganymą.

LETTERS TO LITHUANIANS. Published monthly except July and August, when bi-monthly, by The Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 5541 S. Paulina St., Chicago 36, Illinois. Yearly subscription two dollars. Single copy 20 cents. Entered as second class matter at the Post Office at Chicago, Ill. Additional office of mailing in Putnam, Conn.

LAIŠKAI LIETUVIAMS leidžiami Tėvų Jėzuitų kas mėnesį, išskyrus liepos-rugpiučio dvimėne-sinį. Redaguoja T. Juozas Vaišnys, S. J. Administratorius Petras Kleinotas, S. J. Redakcijos ir Administracijos adresas: 5541 S. Paulina St., Chicago 36, Ill. Telefonas: HEmlack 4-1677. Meti-nės prenumeratos kaina du doleriai. Atskiras numeris 20 centų.

N. P. Seserų Spauštuvė, Putnam, Conn.

Viršelis J. Pilipausko, vinjetės V. Vijeikio

Dievybės aidas žmoguje

Įvairūs žmonių keliai gyvenimo toliuose. Vieni platūs kaip didieji vieškeliai. Kiti — siauri, vingiuoti kaip miškų takeliai. Vieni keliai, rodos, tiesiai veda, o kiti ratais aplink vingiuoja. Treti gi, kiek pasisukę, užsibaigia aklu galu.

Kokie tie keliai bebūtų, juose susitinkame žmogų. Ir ne angelas iš aukšto dangaus, bet, žiūrėk, žmogus mums rodo ir gairę ir kryptį. Kartais neaiškiai, mįslingai. Dažnai paslaptiniai. Ne retai, rodos, mus aplinkiniu keliu žengti ragina. Bet...

Per žmogų į tiesą

Štai kiniečių išminčius Konfucijus. Toli jis gyveno nuo išrinktosios žydų tautos, jos šventraščių, tur būt, nebuvo skaitęs, jos pranašų ir teisėjų balso, tur būt, nebuvo girdėjęs ir vieną Dievą kitu vardu jis vadino. Bet skelbė nedvejodamas, kad visi esame broliai, kad mus jungia žmonijos ryšiai. Todėl į žmones turėtume žiūrėti kaip į brolius, juos kaip brolius mylėti, su jais broliškai gyventi ir elgtis. To laiko ir krašto žmonėms Konfucijus buvo švyturys. Visos tiesos jis neapšvietė, bet jo išminties tiesa krito ant vienos medalio pusės. Jei jis pasakęs, kad esame broliai, būtų pridėjęs, kad turime vieną Tėvą danguje, Konfucijus mums būtų

davęs visą tiesą. Jis mums būtų davęs ne tik aiškų tikslą, bet neklaidingą įrodymą ir viliojantį motyvą.

Gal Konfucijus pats nujautė, kad jo tiesa buvo nepilna. Gal dėl to jis pridėjo, kad iš vakarų turįs ateiti Šventasis, kuris visą tiesą pasakysiąs. Gal Konfucijus nujautė, gal žinojo, kad jis pats ieškojo didžiojo tiesos vieškelio. Vis dėlto, kad ir ne labai platų tiesos kelią suradęs, jį ir kitiems parodė.

Indų išminčiai ragino žmogų atšplėsti nuo žemės, medžiagos, kasdienių rūpesčių. Mokė kūną pavergti dvasiai, kad visas žmogus pasirengtų Nirvanai — paskendimui Dievuje. Todėl jie mokė kankint savo kūną atgaila, skausmu, kad kūnas taptų lankstus dvasios instrumentas. Ir jų išminties šviesa apšvietė tik vieną medalio pusę. Jie žmogų izoliavo nuo žmogaus. Dvasios pasauliui davė labai abstraktų tikslą, nepripažįstantį žemės gyvenimo pilnumo. Vis dėlto, jie ne vienam padėjo sudvasėt, daugeliui neleido medžiagos potvynyje paskęst.

Graikų filosofas Sokratas manė, kad žmogus iš prigimties palinkęs į dorybę. Bet jam reikia mokslo, išminties iš knygų, diskusijų apie grožį, gėrį, tiesą. Sokratas pasiūlė sėkmingų priemonių sukilninti žmogaus

jausmams, praturtinti jį naujomis sąvokomis, nauju nusiteikimu žmogui ir aplinkai. Sokrato akims atsivėrė tik viena medalio pusė. Kita medalio pusė, kad dorybę palaiko Dievo malonė, jam buvo nežinoma. Bet daugeliui jis buvo kelrodis. Daugeliui jis davė gyvenimo tikslą. Nors jis liko knyga, kuriai trūksta paskutinio tomo, jau pirmasis knygos tomas žėruoja išmintimi.

Todėl mes ir sakome, kad į tiesą keliaujame per žmogų. Toks, tur būt, Kūrėjo planas, tokia valia. Net Jis pats, norėdamas atskleisti žmogui visą tiesą ir tart apokaliptinius žodžius — "Aš esu kelias, tiesa ir gyvenimas" — pirmiausia apsilvilo žmogaus prigimtimi. Tik tada Jis apreiškė žmogui visą tiesą, ateinančioms kartoms parodė kelią į gyvenimą.

Suminėjome tik keletą labai žinomų pavyzdžių, kurie kartoja praeities patirtį, būtent, per žmogų į tiesą. Suprantama, kad žmonės dairosi inteligentiškų, kūrybingų asmenybių, kad studijuoja genijalių protų mintis. Bet kartais, prisivertę paklausti paprasto žmogelio, daug ko išmoksita, išgirsta daug išminties. Todėl mums pataria užversti storus filosofijos tomus, bent kuriam laikui, ir pabendrauti su kasdiene aplinka, su pilkos kasdienybės veikėjais. Mums pataria užgirsti kitų žmonių tiesą, pasiklausti jų gyvenimo filosofijos, pažvelgti į jų dvasios pasaulį ir pažiūras, liečiančias žemę ir dangų, Dievą ir žmogų.

Mes sunkokai vienas kitam atsiveriame. Paprastai, kaip gėlės užsiveriame, leidžiantis saulei. Bet jei palauktume saulėto ryto, nuostabaus momento, kai tikras gėris žvelgia mūsų akimis, jei tada prisitartume prie žmogaus ne kaip vagys, bet kaip kantrūs grožio ieškotojai paro-

doje, daug naujo, daug gražaus išgirstume, susižavėtume. Kiekviena me žmoguje glūdi stebuklingi dalykai, nuostabūs pastebėjimai, neklaidingos išvados. Kartais dviejų žmonių sulieta patirtis ir išmintis pagimdo ryškesnę, pilnesnę tiesą. Kartais kito žmogaus tiesos patirtis yra kaip sėkla, kuri pradeda augti žmogaus širdyje nepastebimai ir nepastebėta, žmogų stiprindama ir turtindama. Žinoma, tiesai reikia geros valios. Žmogui tenka nusivilkti įsivaizduoto neklaidingumo apsiaustą ir nusizeminti mo pelenais pasibarstyti ir protą, ir širdį. Kas nuoširdžiai ieško tiesos, ieško Dievo. Kas randa tiesą, randa Dievą... žmoguje.

Per žmogų į gėrį

Visi turime daug progų pamatyti daug gėrio. Kartais tas gėris mums atrodo labai mažas. Kartais jis neatkreipia mūsų dėmesio. Bet jis nesunkiai pastebimas, jei žmogus gėrio ieško, jei atviromis akimis į įvykius žvelgia. Gėris patraukia, jei žmogus nusikrato apatija ir nuolatinio savi mi interesavimusi.

Kartais autobuse ar traukinyje akį sužavi bendrakeleivio malonus elgesys, paslaugumas ir šiltas žodis. Vaziuoji automobiliu ir, susigrūdusioje kryžkelėje, kai beviltiškai nori suktis į kairę, paslaugus artimas tavęs palaukia ir praleidžia. Ieškai gatvės ar namo numerio, ir į pagalbą ateina žmogus, kuris tau nori padėti, bet nenusikratyti. Tai smulkmenos, bet jos mus gerai nuteikia, savotiškai pakelia, dažnai paskatina pasisavinti šiltą žodį, gražų gestą. Tai miniatūriniai dalykėliai, bet kas daug jų turi, tas yra vertingos gėrio kolekcijos savininkas.

Yra didesnio gėrio, kuris ilgiau atmintyje lieka, ir, kai jį atsimeni, jis

sielą nuskaidrina ir artimą mums artimesniu padaro. Laikraščiuose dažnai pastebi įdomių ir tikrų atsitikimų. Pavyzdžiui. Žmogus leidžiasi automobiliu į ilgesnę kelionę, ir vieną vėlų vakarą jį ištinka nei didelė, nei maža nelaimė: padanga išleidžia orą. Žmogus rengiasi susikeikti, nes smarkiai lyja, ir lipti iš automobilio, kai jį sustabdo svetimas balsas: "Pasilikite automobilyje. Keistu sutapimu mane ištiko ta pati nelaimė. Aš ką tik pakeičiau savo automobilio ratą. Jei leisit, ir jums tai padarysiu. Kam mums abiems sušlapti?"

Šveicarijos Lugane, kur didysis vieškelis suka Šv. Gotardo kryptimi, yra kryžkelė. Naujas ir platus kelias veda į atokų kalnų rajoną, o senas ir siauras yra didžiojo vieškelio tęsinys. Daugelis turistų, nepažindami vietos, pasuka klaidingu keliu. Jau kuris laikas prie kryžkelės stovi labai senas ir labai žilas žmogus, pasirėmęs ant dviejų lazdų. Matydamas turistą, besukantį ne tuo keliu, senelis iškelia lazdą, sustabdo automobilį ir paaiškina, kuriuo keliu važiuot. Senelis kalba keturiomis kalbomis. "Anksčiau manydavau", jis tarė vieną kartą, "kad jau niekam nebetinku." Dabar jis ir turistai kitaip galvoja.

Yra dar didesnio gėrio, kur žmogus artimui paaukoja ne dalį savo laiko ar pinigų, bet dalį savęs paties. Toks žmogus, toks gėrio momentas įsisiurbia į žmogaus atmintį ir kaip skiepas visą medį užkrečia turtingu vaisingumu.

Vieną kartą motina su dukra stovėjo didelių gatvių kryžkelėje ir laukė pasikeičiant šviesų, kai jos pamatė jauną vyrą, kuris artinosi prie jų, lazda daužydamas šaligatvį. Jis buvo aklas. Motina tarė: "Gal jūs būsite malonus pereiti į kitą gatvės pu-

sę kartu su mumis?" — "Labai dėkui", atsakė vyras, "bet aš labai gerai pažįstu šią miesto dalį. Čia užaugau, čia gyvenau, išskyrus kelis metus kariuomenėje, kur netekau akių. Bet ateinančią savaitę važiuosiu į kalmėjas, kur mano draugas mirs elektrinėje kedėje." — "Jūsų draugas... mirs... elektrinėje kedėje?" — paklausė motina. "Taip", ramiai atsakė akklasis vyras, "nors mes niekad nesame susitikę, bet jis pažadėjo dovanoti man savo akis."

Prieš kiek laiko New York'e požeminis traukinys švilpdamas artinosi prie stoties, kai senyva moteris paslydo ir nukrito ant traukinio bėgių. Aplink stovėję žmonės nutirpo iš baimės, bet jaunas karininkas šoko ant bėgių, greitu judesiu griebė senutę, patiesė ją išilgai bėgių ir uždengė savo kūnu. Požeminis traukinys pralėkė, jų neužgavęs.

Kiekvieno mūsų gyvenime yra buvęs žmogus ar žmonės, kuriems mes esame skolingi už didelį gėrį. Tas nuostabus gėris mus bus padaręs kilnesniais ir šviesesniais žmonėmis, bus išstūmęs mus iš egoizmo aklo rato ir parodęs naujus horizontus. Tai galėjo būti tėvas ar motina, mokytojas ar mylimoji. Tai galėjo būti kunigas, mirti nuteistas žmogžudys ar aristokratiškas elgeta. Tai bus buvę praeityje. Šiandien vėl esame apsi-nešę kasdienybės pilkomis dulkėmis ir nebetikime, kad auksas galėtų žibėti pelenuose. Gal neverta dairytis į nepasiekiamus tolius. Kiekvienas žmogus turi savo širdyje daug gėrio. Su pagarba tenka artintis prie kiekvienos širdies. Mus visus Dievas sutvėrė į savo nuostabų paveikslą.

Per žmogų į meilę

Daug tūkstančių žodžių yra pasakyta apie meilę. Daug žmonių apie

ją kalba, garsu, vaizdu išreikšti nori ir nesutaria. Vieniems meilė yra emocija, kitiems — aistra, kitiems — protų ir širdžių vienybė, o dar kitiems — visapusiškas pasiaukojimas. Viena aišku, kad stiklo šukė nėra deimantas, kad riebus ir purvinas egoizmas nėra meilė, nes ji remiasi negestančiu užsidegimu gera daryti ir pradeda merdėti, kai jos nebemaitina auka.

Pasaulyje visais laikais yra buvę didelių mylėtojų. Norėdami būti gerai suprasti, mes čia nekalbėsime nei apie Don Juan'us, nei apie Casanova's, nes, mūsų supratimu, jie, meilės tik ieškojo ir, mums neaišku, ar kada ją buvo radę. Mums labiau imponuoja brolių Makabėjų motina, kuri mylėjo savo sūnus gyvenime ir mirtyje. Mus labiau žavi Monika, kurios nedvejojanti meilė davė pasauliui milžiną Augustino asmenyje. Mus stipriau traukia Vincento Pauliečio meilė kaliniui, kai jis išpirkto jam laisvę, užimdamas jo vietą prie laivo irklų, po prižiūrėtojo botagu.

Mus stebina gailestingos slaugės meilė kenčiančiam ligoniui, uždeganti viltimi ir noru gyventi. Mus žavi nekaltos mergaitės meilė sužadėtinui, stipresnė už įgimtą kūno silpnybę ir vedanti į gražią ateitį ne per skaisčios jaunystės laidotuves, bet per dorybės ir malonės pergalę. Mus pakelia gailestingo samariečio meilė nepažįstamam, kur išnyksta tautybių rubežiai ir prasideda visuotinė brolybė. Mus traukia meilė, kuri mus išvaduoja iš egoizmo kalėjimo, nuima nuo rankų grandines, rišančias mus prie savanaudžių papročių ir duoda mums sparnus. Stebėdami gyvenimą artimai ir atidžiai, mes matome, kad tokia meilė tebegyva ne tik epiniuose romanuose ir herojiškuose filmuose, bet ir pilkoje kasdienybėje.

Kai kas sako, kad meilė akla, kad ji mylimajame asmenyje nebemato klaidų ir trūkumų, bet gėrisi tik gražiaisiais bruožais. Bet ar tai nėra sudvasinto gyvenimo įkūnytas idealas matyti ir gėrėtis grožiu ir gėriu, užmerkiant akis žmogiškai silpnybei ir prigimties ribotumams. Gaila, kad žmogus yra smarkiai palinkęs kreipti dėmesį į tai, kas pilka, banalu, silpna ir vulgaru. Užuoat auginęs ir puoselėjęs kilnumo brangų grūdą, jis apsėja derlingą žemę piktžolėmis. Jis prilygsta Evangelijos neprieteiliui, kuris į kaimyno kviečių paselį prisėjo kūkalių.

Kai su meile prisiartinama prie žmogaus, jis atsiveria kaip žiedas prieš saulės šildančius spindulius ir pradeda dvelkti gerumu ir noru atsilyginti meile už meilę. Juk meilė yra kaip sveikata — jos niekada negali būti per daug. Meilė yra kaip žemės derlingumas. Ji — kaip malonė: kuo jos daugiau, tuo arčiau ji žmogų pritraukia prie grožio ir gėrio.

Mes turėtume ieškoti žmonių, kurie meile gyvena, iš meilės aukojasi, kad užsikrėstume jų gaivalinga dvasia. Bet meilė ne tik užkrečia — ji žmogų praturtina. Meilė kraštui, kalbai, literatūrai, menui, muzikai žmogų padaro žymiai turtingesniu už tą, kas tokios meilės ne tik nejaučia, bet ir neturi. Ir kas gali būti neturtingesnio už žmogų, kurs myli tik save?

Meilė žmogų sudievina, nes kuo daugiau ir plačiau jis myli, tuo jis yra dieviškesnis. Išmokęs žmogų mylėti gilesne meile, jis pastebi, kad jo meilė Dievui nebėra tik protinė sąvoka ar geros valios šaltas sprendimas, bet verdanti jėga, kuri šildo ir judina visą asmenį.

Per žmogų į meilę. Per kiekvieną žmogų. Tai nėra lengva misija, bet čia glūdi pasaulio išganymas. Mat,

meilė žmogų pakeičia. Širdį pakeičia. Ji mintis, norus, svajones geradarių grožio rūbais apvelka. Ji duoda idealui gyvybę, teisingumą papildoma žmoniškumu, taikai duoda tikslą, o karui ištraukia mirties geluonį. Žmogus tampa žmogui brolis, ir Dievas — dėl mūsų meilės — tampa

žmogumi. Neveltui sena giesmė skamba: "Kur meilė, ten Dievas."

Įvairūs žmonių keliai, bet juose susitinkame žmogų, sukurtą į Dievo paveikslą. Kai mintimi, širdimi su žmogumi susijungiamo, išgirstame, kaip aidi žmoguje dievybės aidas.

Bruno Markaitis, S. J.

Etinė vertybė — gėris

Žmonės, kurie sielą vaizduojasi uždarytą kūne su nedaugeliu langelių pojūčių pavidale, negali matyti gėrio ir blogio sferos. Pojūčiai gali mums patiekti tik vaizdus. Jeigu iš tų vaizdų išvesime sąvokas, jos ir pasiliks sąvokomis, mintimis, ir tai jokių būdu nebus nei estetinė nei etinė vertybė. Tokie žmonės sumaišo etinę sferą su įvairiais kitais dalykais. Jie gėriu laiko tai, kas malonu, naudinga, kas žmogui neša laimę.

Žmogus girdi savo sąžinėje Dievo balsą, kurs jį įpareigoja būti geru. Apie etinę vertybę plačiai yra rašęs Max Scheler savo knygoje "Der Formalismus in der Ethik und die Materiale Wertethik", Halle, 1927. Čia paduosiu trumpą jo doktrinos santrauką.

Etines vertybes paprastai pagauiname, matydami žmonių elgesį. Kadangi žmonių pasielgimai realizuoja ar patenkina etinių vertybių reikavimą, aš galiu tartum matyti ar intuityviai pagauti pačias vertybes. Neretai taip pat atsitinka, kad pagauinama pozityvi etinė vertybė, matant elgesius, dominuojamus neigiamosios vertybės — blogio. Čia yra, kaip ir minčių pagavimo atveju, paprastas, intuityvus, nejuslinis pagavimas. Vaikas mato, kaip yra skriaudžiamas jo draugas, ir staiga jame kyla etinės

teisingumo vertybės išvelgimas. Koks nors žmogus mums gali būti malonus, simpatiškas, arba nemalonus ir atstumiantis daug pirmiau negu mes galėtume nurodyti to priežastį. Kartais išvelgiame, kad koks nors poezijos ar meno veikalas yra gražus ar baurus, kilnus ar vulgariškas, nors visai negalėtume pasakyti, nuo ko tas priklauso.

Galima sakyti, kad kiekvienas gyvenimo momentas pasižymi tam tikru vertingumo atspalviu. Griežtai kalbant, žmogaus gyvenime nėra momento be vertingumo akcento. Mūsų sąmonė yra persunkta vertingumo jausmais, nuolat ji turi paimti tą ar kitą poziciją ir reagavimo būdą kokių nors būdu patiriamo objekto atžvilgiu.

Pagal Scheler tikroji vertybių pagavimo vieta yra jausmai, kažko jutimas, patyrimas jo esimo, mūsų nusistatymas jo atžvilgiu, pasireiškęs meile ar neapykanta. Šitoje gyvenimiškoje patirtyje vienos vertybės pasireiškia kaip aukštesnės, kitos kaip žemesnės, į kurias siela reaguoja didesniu ar mažesniu jausmo gyvumu. Moralinis gėris yra lydymas laimės ir ramybės jausmo. Pagal laimės jausmą, kurs lydi etinės vertybės realizavimą, galima šiek tiek spręsti apie etinių vertybių hierarchiją.

A. Gulbinsko nuotr.

Korp. "Giedra" vėliavos šventinimas Ateitinių Kongreso metu.

Reakcijos į etines vertybes pasireiškia patikimu ar nepatikimu, malonumu ar nemalonumu, aprobavimu ar pasmerkimu, reikalavimu sutramdyti ir nubausti blogį, simpatija ir entuziazmu gėriui. Apie šias reakcijas į vertybes Scheler rašo: "Kaip entuziazmas dėl kilnaus etinio veiksmo, taip lygiai ir mano pasibiaurėjimas, matant žemą elgesį, priklauso nuo atitinkamų vertybių pagavimo ir pasireiškia anksčiau negu susiformuoja sprendimas, kad vienas tų veiksmų yra geras, o kitas blogas. Aš stebiuosi ne koku peisažu, bet jo grožiu, kurį pagaunu tarsi žaibą su

didesniu ar mažesniu ryškumu. Lygiu būdu jaučiu pasipiktinimą ne koku fiziniu žmogaus veiksmu, bet blogiu, kurs tuo veiksmu pasireiškia."

Meilėje ir neapykantoje siela atlieka kažką daugiau negu tik atsako į jau pagautas vertybes, kurioms yra duodama pirmenybė. Meilė ir neapykanta yra veiksmi, kuriuose vertybių pasaulis tartum plačiau atsiveria arba labiau susitraukia. Šitiems veiksmams priklauso vertybių atradėjų vaidmuo, juose tarsi sužiba naujos vertybės. M. Scheler sako: "Juo kuris nors asmuo pats savyje yra vertingesnis ir juo etiniai kilnesnis yra jo elgesys, tuo plačiau prieš jį atsidaro vertybių pasaulis kiekviename jo gyvenimo žingsnyje. Pamaldžioj o siela nuolat tyliai dėkoja už vietą, šviesą, orą, už laimę turėti savo rankas, kūno sąnarius, už gerus įkvėpimus. Visas jo gyvenimas yra persunktas teigiamomis ar neigiamomis vertybėmis, kur kiti žmonės temato tik etiškai indifrentiškus dalykus. Pranciškonų posakis "omnia habemus nihil possidentes" nori išlaisvinti sielą ir duoti jai galios pagauti vertybes. Meilė yra religinis ir etinis genijus, kuriame atsiveria vertybių pasaulis."

Pažeistoji meilė iššaukia gailėstį, skausmą, kančią. Aiškiai matome, kad šis skausmas yra didelė etinė vertybė, yra vaistas ir pažangos elementas. Tai yra sielos reakcija prieš blogį, nusigrėžimas nuo jo, jo atstūmimas, o drauge ir žingsnis pirmyn į koki nors gėrį. Šv. Petro ašaros nemažai prisidėjo sužadinti jo apaštališkąjį užsidegimą. F. Amiel rašo: "Kuo krikščionybė užkariavo pasaulį, jeigu ne skausmo sudievinimu, stebuklinga kančios transfiguracija į triumfą, erškėčių vainiko pavertimu garbės karūna, kankinio medžio pa-

vertimu į garbės simbolį? Ką reiškia kryžiaus apoteozė, jei ne mirties žlugimą, nuodėmės sutriuškinimą, kančios palaiminimą?"

Įvertindami kokį nors moralinį veiksma, jaučiame, jog jis yra tuo vertingesnis, kuo daugiau pasišventimo ir pasiaukojimo reikalauja jo įvykdymas. Vertybė reikalauja būti realizuota, ji lyg ir primena mums pareigą jos siekti. Šitas reikalavimas yra nukreiptas ne tik į žmogaus valią, nes ir ko nors nevykdymas gali būti etiniai geras. Visame asmens gyvenimo būde pasireiškia jo moralumas. Kadangi bet kuris moralinis elgesys remiasi atitinkamos etinės vertybės suvokimu, galima sakyti, jog asmenybė yra tartum etinių vertybių sandėlis. Siela susiformuoja kaip vertinga asmenybė, įvykdydama etines vertybes.

Apie šį asmenybės suformavimą Scheler rašo: "Dvasinė asmenybė, kaip konkretus visų savo veiksmų centras, jų atžvilgiu nėra tarsi nekintama substancija arba kolektyvas. Kadangi asmuo yra ir gyvena kiekviename savo veiksmu, todėl nėra nė vieno veiksmo, kurs jo įvykdymu nepakeistų asmenybės esminio turinio, nėra nė vienos veiksmo vertybės, kuri nepakeistų asmens vertybės. Kiekvienas pozityvus veiksmas padidina sugebėjimą tokiems veiksams, paskatina tokius veiksmus dažniau vykdyti, padidina asmens dorovingumą.

Etinių vertybių realizavimo suma

yra tai, ką vadiname morale, o etinė sąžinė yra suvoktų etinių vertybių sąmonė. Ir kadangi šios vertybės reikalauja būti įvykdytos, tai tą jų reikalavimą vadiname sąžinės balsu.

Kai suvokiame vertybes ir jas rea-

lizuojame, tada išsivaduojame iš psichinio priežastingumo. Tai matome,

suvokdami savo mintis. Tada nutrūksta savaimingas psichinis vaizdų asociacijos vyksmas, jausmų ir palinkimų dėsningumas, ir nuo to momento mintijimas klauso ne psichinio dėsningumo, bet loginės determinacijos, klauso minčių ar idėjų pasaulio dėsningumo. Kad mintydami pakylame virš psichizmo, kad mintydami esame laisvi, to paprastai mes nepastebime, nes šita laisvė nėra surišta su atsakomybe.

Taip pat ir suvokdami etines vertybes, išskylame virš grynojo psichizmo ir esame laisvi realizuoti ar nerealizuoti tas vertybes. Tačiau su šitų vertybių realizavimu yra surišta griežta atsakomybė. Ir todėl visais laikais būta žmonių, kurie stengėsi įtikinti save ir kitus, būk žmogus nešąs laisvas ir kad jame viskas esą psichiniai griežtai determinuota. Ir esama filosofų, kurie stengiasi nuoduoti esą tokie ir sau sugestionuoja, kad jie esą be laisvos valios ir kad bent ramiose valandose negirdį sąžinės balso ir nejaučia atsakomybės. N. Hartmann savo veikaluose įrodo visišką tokių nuomonių klaidingumą. Čia paduodu keletą jo pagrindinių tezių apie įvairias determinacijos rūšis.

1. Paprasčiausioji sąryšio forma tarp įvairių įvykių yra priežastingumas. Jis yra nenutrūkstamas priklausomumas to, kas yra vėliau, nuo to, kas anksčiau.

2. Tame pat realiosios — materialinės būties sluogsnyje šalia priežastingumo matome dar tarpusavį tuo pat laiku esančių daiktų veikimą.

3. Organiniame pasaulyje determinacijos forma labai yra panaši į tikslingumo sąryšį.

4. Ne mažiau mums yra tamsi psichinių veiksmų determinacija, tų veiksmų pasireiškimas, jų raida ir jų

tarpusavis sąryšis. Psichinis priežas-tingumas atrodo esąs nepakanka-amas. Jau paprastose psichinėse reak-cijose esama kitų determinuojančių momentų.

5. Efektyvus tikslingumo sąryšis prasideda su sąmonės nusistatymu kurio nors tikslo atžvilgiu, jis reiškia-si priemonių pasirinkimu priešinga kryptimi iki pirmosios priemonės ir baigias realiu procesu atsiekti tikslą. Šitas realizavimo procesas yra vyk-domas tiesioginėje laiko kryptyje. Šis tikslingumo sąryšis yra galimas tik ten, kur esama sąmonės.

6. Tarp įvairių determinacijos for-mų, kurias užtinkame dvasinėje bui-tyje, vertybių determinacija yra ryš-čiausioji. Vertybės nėra realios ga-lybės (tai yra tokios, kurios galėtų priešastingai veikti), nuo jų paeina tik pareiga, tik reikalavimas.

7. Tai suponuoja specifinės deter-minacijos buvimą, tai yra tokios, ku-rią sutinkame valios apsisprendime minėto vertybių reikalavimo atžvil-giu. Šis valios apsisprendimas yra autodeterminacija, yra valios auto-nomija realios situacijos determinuo-jančių faktorių ir taip pat pačių ver-tybių ir jų reikalavimo atžvilgiu.

Savisąmonė yra ribotas, bet tikras mūsų vidaus aspektas, tiesioginis pergyvenimas, elementariausias da-lykas, nepasiduodantis nei analizei, nei aprašymui. Kiekvienas betarpiš-kai pažįstame tą fundamentaliausią sielos savybę. Savisąmonėje mato-me daugybę santykių, kuriuose as-menybė susiduria su išoriniu pasau-liu. Šitie santykiai susideda iš pergy-venimų ir patirčių, iš vilčių ir baimių, iš meilės ir neapykantos, iš ilgesio ir siekimų, iš norų ir aktų, vienu žodžiu — iš visos eilės transcendentiškuų veiksmų. Savisąmonėje užtinkame susiorientavimą aplinkiniame pasau-

lyje, svarbių situacijų pažinimą, at-sakomybę ir etines vertybes, nuo ku-rių visa tai priklauso.

Psichiniai veiksmai nėra elementai, o tik turinio nešėjai. Tie turiniai tuoj pasireiškia atskiriami nuo savo nešė-jų. Tame esminiai ir yra jų objekty-vumas, jų nepriklausomumas nuo in-divido, galimumas juos kitam per-teikti ir visiems prieinamumas verty-bių sferos.

Būtų klaidinga manyti, kad tam tikra vieno buities sluogsnio determi-nacijos forma gali apriboti aukštes-nio buities sluogsnio autodetermina-ciją. Būtų klaidinga manyti, kad ma-tematiškas dėsningumas gali deter-minuoti medžiaginę prigimtį, kad me-chaniškas dėsningumas gali deter-minuoti organinę buitį, kad organinis dėsningumas galėtų determinuoti psi-chinį gyvenimą, ar kad psichinis dė-sningumas galėtų determinuoti vertin-gą žmogaus elgimąsi. Aukštesnioji determinacija nieko negali padaryti prieš žemesniąją determinaciją, bet su ja ir per ją aukštesnioji determi-nacija viską gali. Kiekviena žemes-niojo sąryšio forma palieka nedeter-minuotą aukštesnįjį buities sluogsnį.

Kiekviename buities sluogsnyje yra laisvės, bet labai įvairiuose laips-niuose. Kiekvienas buities sluogsnis yra laisvas žemesniojo sluogsnio at-žvilgiu. Gyvulys yra tam tikru būdu laisvas medžiagos atžvilgiu. Tai ma-tome jau iš sugebėjimo judėti. Sąmo-nė yra laisva kūno atžvilgiu, su ku-riuo ji yra surišta. Aišku, laisvė čia nėra imama ta pačia prasme. Kiek-viename buities laipte laisvė yra vi-siškai skirtinga nuo kito laipto lais-vės, ir tai ne tik kiekybe, bet ir ko-kybe.

Žmogaus dorumas neglūdi pačiose vertybėse, bet tame, kaip jo realusis elgesys priklauso nuo tų vertybių.

A. Gulbinsko nuotr.

Solistė Prudencija Bičkienė menininkų būrelyje po pasisekusio koncerto Ateitininkų Kongrese.

Bet kurioje situacijoje etikos atžvilgiu galime skirti tris dalykus: empirišką išorinės ar vidujinės situacijos turinį; etines vertybes, kurios šią situaciją atitinka; ir realų valios vyksmą, kurs ieško išeities iš tos situacijos. Paskutinis momentas turi turėti iniciatyvą. Konkrečios situacijos atžvilgiu valios vyksmas yra laisvas tik nuo realaus priežastingumo. Kai kuris nors žmogus gali apsispręsti tarp įvairių vertybių, tai jis yra asmeniškai laisvas. Laisvė reiškia, kad šalia visų determinacijų per kategorijas ir vertybes esama dar trečios laisvės — tai yra ypatingoji pačios asmenybės laisvė. Nepriklausomybė yra tikrasis ir esminis laisvės pažymys pozityviai jos supratime.

Nerealizuodami etinių vertybių, tampame kalti, jaučiamės už tai atsakingi. Tas atsakingumo jausmas kartais gali virsti gailėsčiu ir desperacija. Bet ir mintijime esame laisvi

ir, nežiūrint į tai, pagaudami klaidingą mintį ar atstumdami teisingą, nejaučiame jokios kaltės. Klaidingai galvoti ir blogai gyventi yra du panašūs dalykai. Kas klaidingai mąsto, yra kaltas, kad jau iš anksto yra vienašališkai nusistatęs, dalykus perde-da, yra nepakankamai pasiruošęs. Kas blogai gyvena, yra kaltas, nes pakankamai neišauklėjo savo sugebėjimo suprasti etines vertybes, gyvena paskendęs beverčiuose dalykuose.

Bet jeigu ontologinė ir psichinė struktūra abiem atvejais yra analogiška, kyla klausimas, kodėl etinėje srityje kalbame apie kaltę. Etinės vertybės sluogsnio struktūroje nerandame kaltės fundamento. Lygiu būdu jos nėra nė psichiniuose procesuose. Visos vertybės keičia žmogų, tačiau tie pasikeitimai, kuriuos iššaukia loginės ir estetinės vertybės, liečia tik savo paties asmenybę, o

etinių ir religinių vertybių realizavimas liečia ir kitus asmenis. Atsakingi galime būti tik asmenų atžvilgiu. Absoliutinį, besąlyginį atsakingumą galime turėti tik prieš absoliutinį asmenį — Dievą. Etinės vertybės pačios savyje turi sąryšį su religinėmis vertybėmis. M. Scheler rašo: "Nėra privalomų normų be asmens, kurs tą prievolę uždėtų. Be esminio gerumo to Asmens, kurs nustato privalomas normas, nėra kurios nors materialinio teisingumo privalomosios normos. Visos vertybės turi savo fundamentą asmeninės ir begalinės Dvasios vertybėje; visų vertybių pasaulis yra tarsi jos atspindys, yra tarsi laiptas į Jį."

Kokiu būdu etinės vertybės turi savo fundamentą Dievuje, filosofai įvairiai aiškina. Kai kurie mano, kad gėris priklauso nuo Dievo valios. Kiti vertybių fundamentą mato Dievo esmėje. Yra ir tokių, kurie mano, kad kiekvienas geras veikimas yra Dievuje (*amare in Deo, velle in Deo, credere in Deo*). Absolutus ir amžinas visų vertybių charakteris nurodo, jog jos yra dieviškosios esybės. Jo minčių ir Jo valios atspindys. Gėris nėra geras tuo, kad Dievas jo nori, bet Dievas nori gėrio, nes Jis pats yra pati gėrybė. Dievo visagalybės atspindys yra realioji ir dvasinė būtis. Atrodo, kad panašiu būdu ir loginė, etinė, estetinė ir religinė vertybė yra dieviškosios inteligencijos. Jo gerumo. Jo grožio ir Jo didybės atspindžiai. Galimas dalykas, kad esama ir daugiau Jo esmės atspindžių, apie kuriuos mes nieko nežinome. Mistikai kalba apie neišreiškiamą dieviškosios esmės pilnybę.

Šiuo klausimu J. Baimes taip išsireiškia: "Etinės tiesos šiuo atžvilgiu nesiskiria nuo metafizinių; jų šaltinis yra Dievuje, moralė negali būti be-

dieviška. Kodėl Dievuje vieni dalykai atvaizduojami kaip geri, kiti — blogi? Ieškodami tam priežasties, pasiekiamo tai, kas daugiau nebegali turėti kitos priežasties. Vieni sako, kad gera yra tai, kas veda į tikslą, kurs tinka protingai esybei. Šitas išaiškinimas neturi būti sujauktas su teorija apie privatų interesą, ką paneigia visi gilesnieji mintytojai. Sakote, kad moralinis gėris turi vesti į tikslą, bet juk tai nesudaro moralumo charakterio. Ir iš tikro, kas yra tikslas? Jeigu tai turėtų būti patsai Dievas, tada moralinis veiksmas būtų tas, kurs veda į Dievą. Bet tokiu atveju sunkumas lieka nepašalintas, nes reikės žinoti, ką reiškia "veda". Jeigu tai turėtų reikšti laimės pasiekimą, tos laimės, kuri yra esant vienybėje su Dievu, tai galima klausti, kaip ta laimė yra pasiekama. Atsakoma, kad ji pasiekama, pildant tai, ką Dievas įsakė. Taip, bet tada galima paklausti, kodėl vykdant tai, ką Dievas įsakė, randame laimę ir kodėl Dievas vienus dalykus įsakė, o kitus uždraudė. Tai ir vėl priveda prie klausimo apie vidujinę moralės esmę.

Sumaišyti moralę su laime reiškia suvesti ją į išrovavimo kombinaciją, reiškia pavogti iš doros jos skaisčiausią blizgesį, kurs mus patraukia ir sužavi, kurs padaro, kad dora juo yra gražesnė, juo labiau ji yra susijusi su kančia. Jeigu laimę identifikuosime su morale, išsižadėjimas virs tik apskaičiuotu interesu, virs mažesnio intereso paaukojimu didesniam interesui, didesnei asmeninei naudai.

Dievas savo proto gelmėse mato begalybę galimų tvarinių. Jis savyje apima jų visų galimybes, visų galimų santykių tarp Jo ir tvarinių visumą, nieko negali būti nepriklausoma nuo Jo. Tad negalima, kad kokia nors

esybė nebūtų priklausoma nuo Dievo. Moralinis jausmas yra mums suteiktas, kad pamatytume Dievo norėtąją tvarką. Tai yra, galima sakyti, Dievo meilės instinktas.

Idėja apie moralinį privalomumą išplaukia iš dviejų idėjų: iš Dievo norėtosios tvarkos ir iš fizinio galimumo nuo jos nutolti. Bausmė yra moralinės tvarkos sankcija; ji pavaduoja laisvų esybių pasaulyje negalimą būtinumą. Tokiu būdu tvirtinu, kad begalinis šventumas yra meilė, kuria Dievas myli pats save; pirmas ir esminis tvarinio veiksmas yra Dievo meilė; visų jo veiksmų morališkumas yra jų sutapime su Dievo valia, kas yra tas pat, kas ir aiškiai išreiškta ar nešąmoninga Dievo meilė.

Kadangi moralumo esmė yra meilė, dora turi mums atrodyti graži, nes nėra nieko gražesnio už meilę. Ji turi būti sielai maloni, nes nieko nėra malonesnio už meilę. Iš to yra suprantama, kodėl nesuinteresuotumo ir pasiaukojimo idėja stoja prieš mus moralinėje srityje taip graži ir mus verčia instinktyviai atmesti teoriją apie asmeninį išrokavimą: nieko nėra mažiau savanaudiško už meilę, nieko nėra labiau sugebančio pasi aukoti už meilę.

Žmogus nori susijungti su Aukščiausiuoju Gėriu ir tame mato savo galutinę laimę; bet šitas jo noras riša jį su meile Aukščiausiam Gėriui jame pačiame ir Jį myli ne todėl, kad tuo būdu pats rastų laimę" (Filosofia fundamental, II, p. 481).

Žmogus gali tapti tartum aklas gėrio vertybei, jei iš mažens pripranta prie blogo elgesio, jeigu iš suaugusiųjų negirdi jokio papeikimo ar pabarimo dėl savo mažų nedorybių. Naujojo Pasaulio jaunos kultūros tautos beveik visą savo dėmesį nukreipė į medžiaginio gerbūvio sukūrimą

ir į techniką, kaip aukščiausią priemonę pasiekti šiam tikslui. Jaunimo auklėjimu mažai rūpinamasi. Dažnai tenka matyti, kaip tėvai žiūri į savo vaikų kriminalinius nusikaltimus, nepasakydami jiems dėl to nė vieno sudraudžiančio žodžio. Kartą sudraudžiau kokios dešimties metų berniuką, kurs dėjo akmenis tarp tramvajaus bėgių, nuo ko galėjo įvykti tramvajaus nelaimė. Jo motina, stovėjusi šalia, buvo labai nepatenkinta, kad aš trukdąs jos sūneliui žaisti.

Ir jaunuoliai nėra sudraudžiami, bet dar skatinami suaugusiųjų prie blogio. Nepadorios reklamos, blogi filmai, radijas, televizija, pigi literatūra skatina jaunuolius rūkyti, girtuokliauti, užpuldinėti žmones su revolveriais, plėšikauti, ištvirkauti. Augdami tokioje užnuodytoje atmosferoje, jaunuoliai išsigema, nebesupranta gėrio, nemato jo patrauklumo. Juos traukia tik blogis. Prie to dažnai juos pastumia patys tėvai, pirkdami jiems žaisti revolverius ir kitus panašius dalykus, kuriais paskui vaikai užpuldinėja žmones.

Už tai taip išdykęs jaunimas nerodo jokios pagarbos savo auklėtojams. O gal jie nė nėra tos pagarbos verti, nes nevykdo svarbiausios savo pareigos: atidaryti jaunimui akis, kad jis suprastų gėrio vertybę.

Dr. J. Mačernis

ŠIRDIES DURYS

Dailininkas nupiešė paveikslą pagal Šv. Rašto žodžius: "Štai aš stoviu prie durų ir beldžiu" (Apok. 3, 20). Jo sūnelis, pažiūrėjęs į paveikslą, paklausė: "Bet, tėveli, tu užmiršai duryse nupiešti rankeną." Tėvas jam atsakė: "Vaikeli, tai durys į širdį — jos tik iš vidaus turi rankeną."

PIRMOSIOS LIETUVIŠKOS KNYGOS DIDŽIOJOJE LIETUVOJE

Kai Karaliaučiuje 1547 m. buvo išspausdintas protestantiškasis Mažvydo katekizmas, praėjo dar 29 metai, kol Vilniuje atsirado pirmoji lotyniško raidyno spaustuvė. Dvidešimtais jos veikimo metais Lietuvos sostinėje buvo išleistos pirmosios iki šiol surastos *spausdintos* lietuviškos knygos Didžiojoje Lietuvos Kunigaikštystėje. Taip, palyginus su Mažvydu, praėjo beveik pusė šimtmečio, kol Vilniuje buvo išleistos Mikalojaus Daukšos verstinės knygos: Katekizmas (1595) ir Postilė (1599).

Tokį vėlyvą lietuviškų ir drauge pirmųjų katalikiškų knygų pasirodymą Didž. Lietuvos Kunigaikštijoje galima aiškinti įvairiomis priežastimis. Kai reformacijos sąjūdis nuo Zigmanto Senojo mirties vis labiau įsisiūbavo, katalikai traukėsi ir porą dešimtmečių laikėsi pasyviai. Bet protestantų judėjimas ėmė atslūgti, duodamas progos pamažu katalikams vėl atsigausti. Be to, pačių protestantų didelis susiskaldymas ir aktyvi jėzuitų veikla padarė katalikus sugrįžti į viešąjį gyvenimą. Buvo imta prieš protestantus kovoti gyvu žodžiu ir raštu. Lietuvoje katalikiškos spaustuvės nebuvo. Tik nuo 1576 metų, kai Lietuvos didysis maršalas Mikalojus Kristupas Radvila (vadinamas "Našlaitėliu") iš Nesvyžiaus į Vilnių atgabeno ten jo tėvo kalvinisto įkurtą spaustuvę, tuoj Vilniuje ėmė rodytis pirmieji spausdinti lotyniški ir lenkiški raštai. Po devynerių metų (1585) čia buvo išspausdintos ir pirmosios latviškos knygos. Ryga savo spaustuvę įsitai-

sė 1588 m. Apie 1585 m. turėjo Vilniuje būti išspausdintas pirmasis lietuviškas Kanizijaus katekizmas, iki šiol vis dar nesurastas. Pagaliau po dešimtmečio Vilniuje išėjo Daukšos katekizmas, kurio originalas nuo to laiko, kai jis drauge su kitomis Vilniaus viešosios bibliotekos vertybėmis buvo 1915 m. išgabentas į Rusiją, nebesurandamas.

Vargu būtų galima pirmųjų lietuviškų katalikų knygų žymiai vėlyvesnį pasirodymą Didžiojoje Lietuvoje už protestantų religinių raštų Mažojoje Lietuvoje pradžių aiškinti sunkumais, kilusiais iš neturėjimo savos spaustuvės. Savos spaustuvės neturėjimas buvo katalikiškų knygų išleidimą sunkinanti aplinkybė, bet ji negalėjo turėti lemiamos reikšmės. Būtų buvę galima lietuviškas knygas spausdinti Lenkijos, Prūsų ar pagaliau Lietuvos protestantų spaustuvėse, kaip tada būdavo daroma su katalikų lenkiškomis knygomis.

Vadinasi, reikia samprotauti, jog lietuviškos knygos Didžiojoje Lietuvoje anksčiau nesirodė todėl, kad joms atsirasti čia nebuvo tinkamų dvasinių sąlygų. Jėzuitams atvykus Vilniun, įsteigus savo kolegiją ir pagaliau Akademiją (1579), Lietuvos sostinė pavirto gyvesniu kultūriniu centru. Antra vertus, prisitaikydami prie Tridento nutarimų ir savo statutų bei steigėjo reikalavimų, jėzuitai ėmė daugiau dėmesio kreipti į liaudies kalbą, pradėjo mokytis lietuviškai, sakyti ta kalba pamokslus. Viena iš svarbiausių žmonių religinio tamsu-

mo priežasčių jie laikė tą liūdną faktą, kad iš Lenkijos atėję kunigai nesimokė pastoracijos reikalui lietuvių kalbos.

Jėzuitams pasisėkė reikšmingai prisidėti ir pravesti į Žemaičių (Medininkų) vyskupiją lietuviškai mokantį Vilniaus kapitulos prelatą Merkelį Giedraitį. Lenkijos primo Jokūbo Uchanskio seserėnas Jokūbas Voroneckis turėjo pralaimėti. Visa eilė rekomendacinių laiškų bei prašymų (1575) popiežiui ir jėzuitų generolui vis pabrėžė, kad prel. Giedraitis moka lietuviškai. Buvo sakoma, kad lietuvių kalba ten esanti labai reikalinga, ir mokėjimas lietuviškai tapo svariu įrodymu tinkamumui į vyskupus. Kalbos veiksniumi, t. y. faktui, kad kandidatas į vyskupus moka liaudies kalbą, buvo priskirta iki tol nesutikta sprendžiamoji reikšmė.

Taip ir pateko, po dvejus metus užtrukusių kietų varžybų, į Medininkų vyskupus Merkelis Giedraitis. Jis ir atsistojo 17-tojo amžiaus angoje visų pastangų centre niekinamai liaudies kalbai grąžinti tinkamą vietą. Savo postilės lietuviško vertimo įžangoje N. Daukša kreipėsi lotyniškai į vyskupą Giedraitį, primindamas, kad jis ne tik įkvėpė, bet ir išspausdino tą darbą. Jau M. Valančius buvo į tą faktą atkreipęs dėmesį, primindamas, jog N. Daukša postilę "išguldė" pagal "linkieima wiskupa Merkiele Giedrajte".

Apskritai, nei paties Katekizmo (1595), nei Postilės (1599) klausimu nieko nauja iš archyvų neturime pridėti. Lietuvių literatūros, kalbos ir bibliografijos tyrinėtojai yra jau daug iš esmės apie tas dvi knygas išaiškinę. Prof. Vacį. Biržiška ir prof. K. Jablonskis yra patiekę ir visus iki šiol (1937) turimus duomenis paties vertėjo N. Daukšos biografijai.

Romos jėzuitų archyve yra tačiau vertingos medžiagos, kuri duoda šviesos tiems sunkumams, kurie anuo metu iškilo Vilniuje, bespausdinant pirmąsias lietuviškas knygas. Įdomus Vilniaus jėzuitų (provincijolo patarėjų) susirašinėjimas su savo generolu Romoje parodo, kaip varginamai tos reikšmingos lietuvių kultūros istorijoje knygos išvydo pasaulio šviesą. Toji korespondencija dar kartą užtikrina, jog jėzuito M. Vujko postilė, silpnai lietuviškai mokantiems kunigams ištiesai sukirčiuota ir išversta gryna lietuvių vidurio aukštaičių tarpe, buvo išleista vysk. M. Giedraičio pastangomis ir lėšomis:

Minėti jėzuitų laiškai yra labai svarbūs lietuvių knygos ir kultūros istorijai. Jie sukelia eilę klausimų ir naujų samprotavimų. Pagaliau jie padeda tiksliau aiškintis Vilniaus Radvilų—jėzuitų spaustuvių istoriją.

Pirmosios Vilniaus lietuviškos spaustuviės

Apie Vilniaus katalikų ir protestantų spaustuves dar nėra išsamiai tyrinėjimų. Daugiau dėmesį atkreipęs yra pirmasis Vilniaus spaustuvininkas Pranciškus Skorina, ėmęs 1525 m. spausdinti pirmąsias stačiatikių bažnytines knygas. Kitų spaustuvių istorija dar tėra tik prabėgant paliesta. Nėra surinktų ir drauge išleistų Vilniaus spaustuvių šaltinių. Tiesa, yra nemaža rašyta apie Vilniaus Mamoničių spaustuvię, kur buvo spausdinamos ortodoksinės knygos, kur buvo išleistas trečiasis Lietuvos statusas. Paskutinis plačiai tuo klausimu užsiėmė I. Lappo. Bet lietuviškų knygų pradžiai yra daug svarbiau lotyniško raidyno spaustuvių istorijos šaltiniai.

Apie Radvilų nesvyžinę spaustuvię, iš kurios išsivystė Vilniuje pagarsė-

Veit Stoss (1445-1533)

ANGELAS

jusi Akademijos spaustuvė, nėra daug žinių. Kai kas painiojama.

Vilniaus spaustuvių istorijoje buvo reikšmingas dalykas, kai uolusis katalikybės skatintojas Mikalojus Kristupas Radvila savo tėvo spaustuvės nepaliko Nesvyžiuje, bet perkėlė sostinėm Vilniuje spaustuvė atsirado ne vėliau kaip 1575 m. vidurvasaryje. Radvila nuo pat pradžių leido spausdinti "kas mums (jėzuitams) tinka ir patinka".

Po pusės metų Vilniaus kolegijos rektorius St. Varševickis, rašydamas

į Romą savo generolui E. Merkurijai, džiaugėsi, kad yra atgabenta spaustuvė ir pavesta jėzuitų globai. Nors ir toliau esąs pasilikęs Radvilos herbas, tačiau jėzuitai turėjo vilties tai spaustuvei gauti privilegiją.

Vilnius iki 1575 m. neturėjo galimybės spausdinti knygas. Sostinėje ilgą laiką nebuvo jokios spaustuvės. Kai Pr. Skorynos spaustuvė per miesto gaisrą (1530) sudegė, praėjo 44 metai, kol stačiatikių bažnytinėms knygoms spausdinti vėl buvo įkurta Vilniuje nauja spaustuvė. Ji buvo įtaisy-

ta Mamoničių name. Pirmoji knyga (evangelijos) ten buvo išspausdinta 1575 m. pavasarį. Kitais metais išspausdino psalmių knygą.

Stačiatikių spaustuvės įsikūrimas Vilniuje galėjo paskatinti ir Radvilų spaustuvę čia perkelti. Tiesa, Mamoničių spaustuvė ilgai neturėjo lotyniškų raidžių, jas įsigijo tik 17 amžiuje.

Vilniuje ėmė atsirasti vis daugiau kultūrinio gyvenimo jėgų, kai Zigmantas Augustas įtaisė savo dvarą. Reformacijos įkarštyje Didž. Kunigaikštystės sostinė sutraukė visokių sektų pamokslininkų, rašytojų, veikėjų. Jėzuitų įsikūrimas sostinės religinį bei kultūrinį judėjimą dar labiau pagyvino. Atsigaunantis katalikų gyvenimas reikalavo čia pat savos spaustuvės.

Reformatoriai, kurių didokas būrys Vilniuje ir toliau paliko susispietęs, iki tol savo lotyniškus ir lenkiškus raštus buvo spausdinę Karaliaučiuje, Krokuvoje, ar kur kitur. Bet nuo 1575 m. jiems raštus Vilniuje galėjo spausdinti lenkas Danielius Lęczycki. Tas Nesvyžiaus spaustuvininkas, protestantas, apie 1574-75 metus jau buvo persikėlęs į Vilnių ir čia įtaisęs spaustuvę. Tais laikais perkelti spaustuvę nebuvo didelis dalykas. 16-17 amž. Lietuvoje yra žinomos "keliaujančios spaustuvės", kurių perkėlimas į naują vietą nesudarydavo techniškų sunkumų. Atrodo, kad su D. Lęczyckio persikėlimu galėjo būti surištas ir Radvilų spaustuvės pajudėjimas, nes tuoj buvo perkelta Vilniun ir jų spaustuvė.

Taigi, Vilniuje beveik vienerių metų laikotarpyje (1574-1575) buvo įtaisytos trys spaustuvės: stačiatikių, protestantų, katalikų. Jos visos trys pradėjo veikti beveik iš karto. Nuo 1580 m. Vilniuje įsisteigė ir ketvirta

spaustuvė (Karcano). Karcanas spausdino kalvinistų ir arijonų raštus.

1575 m., kaip žinome, Vilniuje buvo spausdinta tik viena knyga, tai Mamoničių išleistos evangelijos. Kitais metais, t. y. pirmaisiais Radvilų spaustuvės veikimo metais, yra iš viso šeši spausdiniai, ant kurių Vilnius pažymėtas kaip išleidimo vieta. Nuo tų metų nenutrūkstamai Vilniuje buvo spausdinama įvairių religinių ir poleminių raštų lotynų, lenkų, lietuvių ir latvių kalbomis. Tai parodo, kad knygų spausdinimo klausimas Vilniuje jau seniai buvo pribrendęs.

Dvi pirmosios katalikų knygos, išspausdintos Radvilų spaustuvėje, buvo parašytos jėzuito P. Skargos. Kitais metais (1577) Vilniuje buvo išspausdintos penkios knygos, dvi iš jų Radvilų spaustuvėje, nes pažymėta "ex typogr. Radivili". 1579 m. buvo Vilniuje išleistos septynios knygos, tarp jų ir jėzuito Vujko Evangelijos sekmadieniams ir šventoms dienoms ir P. Skargos Šventųjų gyvenimai.

Nuo 1580 m. Vilniuje spausdinamų knygų skaičius dar labiau padidėja. Prisideda Karcano spaustuvė, kuri pirmaisiais metais išspausdina tris leidinius. O Lęczyckis, nežiūrint, kad jo spaustuvės raidės buvo išgrobtos, atnaujino ir toliau savo vardu tęsė knygų spausdinimą. Jis dirbdavo ir pas jėzuitus Radvilų spaustuvėje, nes ant leidinių, išėjusių iš šios spaustuvės, vis pasitaiko jo pavardė. Pirmoji latvių knyga, vokiečio Tolgsdorff'o išverstas Kanizijaus katekizmas, buvo taip pat pas tą kalviną Lęczyckį spausdintas.

Iš Radvilų spaustuvės taip pat vis eidavo nauji leidiniai. Gyva polemika buvo užvirusi ne vien žodinėse diskusijose, pamoksluose, bet ir raš-

tuose. Iš protestantų pusės toje srityje daugiau reiškėsi Karcano spaustuvė. Protestantiškosios spaustuvės apie 1585-95 m. (Lęczyckio ir Karcano) Vilniuje gerai laikėsi. To negalima pasakyti apie Radvilų spaustuvę.

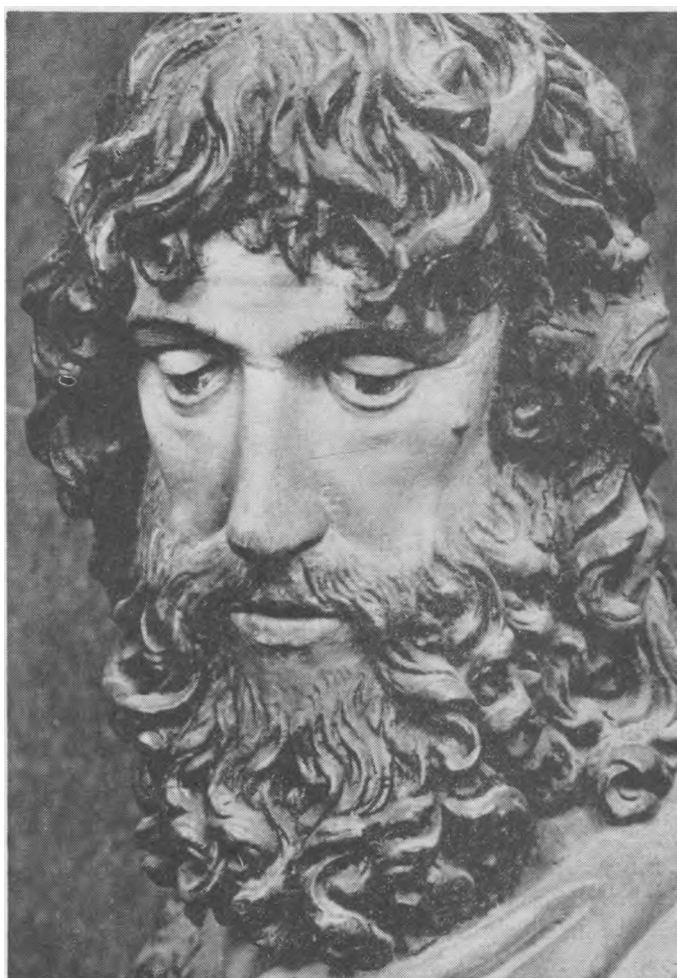
Radvilų — jėzuitų spaustuvės sunkumai

Didelis jėzuitų rėmėjas Radvila ("Našlaitėlis") ne tik savo spaustuvėje, bet dažnai ir savo lėšomis Vilniuje išspausdindavo P. Skargos, ispano Emanuelio Vegos ir kitų daug rašančių jėzuitų knygas. Vilnių tiesiog užplūdo nauji religiniai ir poleminiai raštai. Buvo daug spausdinama įvairių Akademijos darbų, įvairių programų, trumpų vadovėlių, iškilmių ir proginių švenčių lapelių ar brošiūrėlių.

Radvila leido ir toliau jėzuitams, kaip ir nuo pradžių buvo, spaustuvę prižiūrėti. Užtat ją jėzuitai ir vadino "typographia domestica". Tačiau dėl to jėzuitams buvo nemaža ir rūpesčio. Spaustuvės ir jos priežiūros reikalu pasisakydavo Vilniaus jėzuitai savo generolui, pareikšdavo savo nuomonę vizitatoriai. Kai 1581 m. oficialus ordino vizitatorius Jonas Carminata lankė Vilniaus kolegiją, jis pripažino spaustuvės svarbą kolegijai, tačiau iš jo vizitacinių užrašų aiškėja, kad spaustuvė turinti sunkumų, kad dėl jų reikią tartis su maršalu Radvila, pranešant apie tai provincijolui. Spaustuvės krizė, nežiūrint jos pirmakščio savininko palankaus nusistatymo, aštrėjo ypač nuo 1586 m. Atrodo, kad Vilniuje, ypač Radvilų — jėzuitų spaustuvėje, knygų spausdinimas tada buvo sunkus dalykas. Tuos sunkumus įdomiai aprašo 25 metus Lietuvoje buvęs ispanas G. Alabianus, tada ėjęs kolegijos rektoriaus pareigas. Jis išskai-

čiuoja eilę priežasčių, dėl kurių, jo nuomone, jėzuitams nereikią užsiimti spaustuve. Iš to aprašymo matyti, kaip veikė spaustuvė ir kokios buvo jos technika. Įvairios sunkenybės Vilniaus jėzuitų kolegijai kilo iš to, kad ji neturėjo savų spaustuvininkų, savo brolių "typografų". Tad Alabianus keliais atvejais įsakmiai pasisakė prieš tos spaustuvės valdymą. Jis vis pažymėdavo, kad kitose Vilniaus bei kitų miestų pasauliečių bei "eretikų" spaustuvėse be jokių sunkenybių esą galima išleisti knygas daug gražiau ir pigiau negu savojoje. Iš to galima padaryti išvadą, kad spaustuvėje buvo techniškų trūkumų. Ir kitos spaustuvės Vilniuje nepasiekė olandiškų spaustuvių tobulumo, bet jų lygis buvo aukštesnis.

Kai Alabianus kalba apie kitas geresnes Vilniaus spaustuves, jis bus turėjęs galvoje protestantus (Lęczyckį ir Karcaną). Veikliausias tada buvo Karcanas, nes jis patiekdavo daugiausia leidinių. Šalia techniškų spaustuvės kliūčių Alabianus savo laiške nurodinėjo ir kitus nepatogumus. Spaustuvės reikalai, jo nuomone, jėzuitus išblaško ir žaloja jų dvasią. Kolegijoje gyvena spaustuvininkai pasauliečiai, o jų dauguma esą eretikai. Protestantai 16-me amžiuje spaustuvių srityje pirmavo ir rodė daug didesnę veiklumą už katalikus. Jie turėjo ir labiau prityrusius spaustuvininkus, be kurių negailėjo apsieiti nė jėzuitai. Alabianus prieš juos griežtai pasisako, pabrėždamas, kad tokie spaustuvininkai esą girtuokliai ir blogo gyvenimo. Darbe jie apgau dinėja. Pvz., vienas eretikas raidžių liejikas, kurs dažnai gerdavęs, buvo pažadėjęs per penkias savaites nulieti raidės. Tačiau jį reikėję maitinti devynis mėnesius; jo nulietos raidės buvo visai netikusios, viską reikėję perdirbti iš naujo. Spaustuvėje

Veit Stoss

JONAS KRIŠTYTOJAS

su tokiais žmonėmis visą dieną turįs pasilikti broliukas. Tokie spaustuvininkai kenkia jėzuitams, žemina kolegiją ir jos vadovybę.

Žymus jėzuitas P. Skarga informuoja, kad jo knyga prieš protestantus negalėjusi laiku pasirodyti todėl, kad protestantų įkalbėtas spaustuvininkas išgrobęs svarbiausius tipografinius instrumentus ir visas lotyniškas matricas. Jis pabėgęs pas eretikus. Taigi, jėzuitų literatūrinei veiklai protestantai vis bandydavo kenkti. Spaustuvės apvogimai ir vė-

liau kartojosi. Bet buvo ir kitų veiksnių, kurie sunkino jėzuitams darbą.

Kolegijos rektorius Alabianus priskaičiuoja eilę ir kitų sunkenybių bei nepatogumų. Vilniuje esą nepatogu laikyti spaustuve, nes reikia iš labai toli trauktis viską, kas yra reikalinga spaustuvei. Spaustuvė ne visuomet turinti darbo, o spaustuvininkus vis tiek reikia išlaikyti. Išspausdinus knygas, vėl atsiranda naujų bėdų. Tada iškylančios platinimo sunkenybės. Jėzuitai labai saugojosi girdėti priekaištų, kad jie, valdydami spaus-

tuvę, verčiasi knygų prekyba. Tad rektorius ir įrodinėjo, kad jėzuitams netinka pardavinėti knygas. O jeigu knygas reikia nemokamai dalinti, tai kas nors turi padengti išlaidas. Kadangi visų knygų negalima išdalinti, tai knyginkai plėšia už jas žymiai didesnę kainą.

Tačiau jėzuitų provincijolo Jono Campanus pažiūros spaustuvės atžvilgiu buvo skirtingos, todėl rektoriaus neigiami išvedžiojimai tuoj nesusilaukė generolo aiškaus atsakymo. 1587-93 m. spaustuvės reikalu korespondencija nutrūksta, o gal ji yra žuvusi. Spaustuvė ir toliau pasiliko jėzuitų rankose. Ant šios spaustuvės išleidžiamų knygų 1593 m. paskutinį kartą matome užrašą "ex typis N. Radzivil". 1594 m. jau yra užrašas "Vilnae, S. J." arba "ex typis academicis S. J."

Kai radvilinė spaustuvė perėjo į Akademijos rankas, jos bėdos nesiliovė. Vis reikėjo naudotis svetimais ir apmokamais specialistais. Vilniaus jėzuitų sąrašuose figūruoja tik vienas broliukas spaustuvininkas (1594 m.). Spaustuvės reikalams nedaug tepagelbėjo 1594 m. išleistos spaustuvės taisyklės. Berods, tai bus unikumas anuo metu Lietuvos ir Lenkijos spaustuvių istorijoje. Tie nuostatai (8 punktai) buvo per bendri. Buvo numatyta, kad spaustuvei vadovauja vienas jėzuitas tėvas, o šalia jo turi būti ir broliukas. Toliau kalbama apie patį darbą ir jo paskirstymą. Paminima, kokios rūšies knygos ir vadovėliai leidžiama. Rūpinamasi, kad darbas būtų gerai paskirstomas ir kad spaustuvininkai visada turėtų darbo. Tačiau iš šių nuostatų naujų dalykų nepatiriame.

Iš aprašymų matyti, kaip Radvila "Našlaitėlis" rėmė spaustuvę ir stengėsi, kad būtų atremtos plačiai sklei-

džiamos "užkrečiamos knygos" iš kalvinistų, arijonų ir schizmatikų spaustuvių. Radvila pridėjęs 1000 auksinų spaustuvės raidėms pagaminti ir kitiems patobulinimams įtaisyti. Bet didžiausia kliūtis buvo ta, kad jėzuitai vengė prekiavimo. Šitoji priežastis vertė sustabdyti net knygų spausdinimą. Buvo iškeltas reikalavimas, kad visos jėzuitų spausdintos knygos turi būti nemokamai išdalinamos.

Knygų dalinimas nemokamai

Knygų spausdinimas nemaža kaina, todėl, norint jas žmonėms dalinti nemokamai, reikėjo surasti kokį nors geradarį, kuris apmokėtų spausdinimo išlaidas. Toje srityje davė pavyzdį Steponas Batoras, skleisdamas katalikiškas knygas, saugojančias žmones nuo klaidingo tikėjimo. Prieš plačiai pasklidusias eretikų knygas Tridento susirinkimo nuostatai reikalavo platinti ypač katalikiškus katekizmus. 17-jo amžiaus sinodai užsimena apie religinių knygų dalinimą kunigams. Populiarusis žemaičių jėzuitas P. Šrubauskis, kaip rašo M. Valančius, "i wajres kniγγελes ir giesmes žemajitiskaj paraszes be piningu wargdienems kajszioje".

Kai kunigaikštis Radvila galutinai jėzuitams perleido spaustuvę, vėl iškilo klausimas, ką su ja daryti, kaip administruoti, kaip išrišti knygų dalinimo nemokamai klausimą. Apie tai patiriame iš 1594 m. Vilniaus jėzuitų korespondencijos. Paulus Bokša, pirmasis būsimas atskiros Lietuvos jėzuitų provincijos provincijolas, savo generolui Akvavivai kalbėjo apie spaustuvės sunkumus. Tačiau kitas jėzuitas, Vilniaus kolegijos dvasios tėvas anglas Adomas Brokus plačiai ir aiškiai generolui dėstė, kodėl vilniškė spaustuvė rei-

kalinga ir kaip galima išvengti prekavimo priekaišto. Niekur kitur aplinkui nesą katalikiškos spaustuvės, o Vilniuje esančios dvi protestantų spaustuvės, kurios kasmet leidžiančios "užkrečiančias knygas".

A. Brokui atrodė, kad Vilniaus jėzuitų spaustuvę uždarius, katalikai jau nebeturėtų kur knygas spausdinti. Krokuvos ir Poznanės spaustuvės esančios nuo Vilniaus 500 itališkų mylių ir jos visuomet yra užimtos. Be to, iš kitur gabenamos knygos yra daug brangesnės, negu Vilniuje spausdinamos. Todėl jis prašė, kad Vilniaus jėzuitams būtų leista ir to-

liau spausdinti knygas. O kad jie patys neužsiimtų knygų prekyba, jos turi būti atiduodamos knyginkui, kurs, jas pardavęs, atlygintų spaustuvės išlaidas.

Dar įdomesni yra du Broko laišakai, rašyti po aštuonių mėnesių, kai jėzuitų spaustuvė generolo įsakymu turėjo savo darbus sustabdyti. Apie jėzuitų generolo išstare patiriame 1595 metais. Po to jėzuitai vis nesiliovė rašyti generolui ir įrodinėti, kad yra būtina išlaikyti Vilniuje tą vienintelę katalikišką spaustuvę.

Zenonas Ivinskis

(Bus daugiau)

J. Augustaitytė-Vaičiūnienė

KELIONĖ

Mes ėjom, kaip apaštalai į Emaus,
Viens kito nepažindami,
Kol mus pažadino sutemus
Mūs praregėjimo ženklai pirmi.

Tada mūs akys skrido virš zenito
Ir saulė atskleidė užuolaidas žalias.
Mes matėm, kaip ji degdama nukrito
Ir sudrumstė sustingusias marias.

Pažinome tave keleivio rūbuos —
Palikusį tėvų namus labai gražius,
Kur amžinai balti balandžiai ūbaus
Ir upės niekad troškuli nedžius.

Kalbėjai, kad virš Kryžių kalno
Stebuklas šias paniekintas dienas užlies,
Ir mes išvysim, kaip ant delno,
Sodus anos labai gražios šalies,

Iš kur išėjom, nepažindami viens kito,
Papuost išsekusias pakrantes meldo vytele,
Pašauta saulė kur nukrito,
Kur kaktusas išsprogs rūta žalia.

ŽIAURUS SMŪGIS NESUTRIUŠKINO

Vienas mano bičiulis išgyveno labai skaudžią šeimos nelaimę. Tokios nelaimės vaisius paprastai yra apkartimas, kerštas, visiškas dorovinis iškrypimas. Bet jis nenuėjo nei keršto, nei neapykantos, nei kitų aistrų keliais. Atrodo, kad jo dvasia dar labiau sustiprėjo. Patiko man jo galvosena ir krikščioniškas laikymasis, todėl, jam leidžiant, čia paduodu jo laiško mintis, tikėdamasis, kad jos gal ir kitiems padės lengviau atlaikyti panašius gyvenimo smūgius.

Kunigas Jonas

"Jūs, brangus Tėve, esate per geros nuomonės apie mane. Aš tikrai nesu vertas tų gražių Jūsų žodžių ir tikrai nesu tas "retas pavyzdys". Šimtai ir tūkstančiai gal yra vertesni Dievo akyse, bet jų niekas nepaigiria. Kad aš nepamečiau pusiausvyros ir neįpuoliau į desperaciją ar nepradėjau girtuokliauti, o pagaliau, kad nepasielgiau taip, kaip mano dievinama žmonelė, tai pirmiausia turiu būti dėkingas nepaprastai Dievo malonei, kuri, išprašyta mano ir kitų mano draugų maldų, davė man jėgų ne tik viską iškęsti, bet ir parodė pasaulio menkumą, nepastovumą ir tikrąjį kelią, kuriuo ne tik aš, bet ir kiekvienas katalikas turėtų eiti.

Kiek man teko šioje nelaimėje patirti, galiu pasakyti kad maldos ne-

užtenka, reikia dar ir aukos. O svarbiausia, reikia save, Dievui padedant, taip nugalėti, kad neapykanta, panieka ir net kerštas virstų meilės atlaidumu ir troškimu vien gero tam, kurs tau būtų blogiausias. Tai lengva pasakyti, bet labai sunku įvykdyti, kai širdį nuolat drasko nekaltai padaryta žaizda, kai negali užmiršti tau padarytos skriaudos. Lengviau yra sutikti su Dievo valia, kai žmogus miršta, kai tave kas nors apgauna. Bet kai tave apvilia ir palieka tavo ne tik mylimas, bet tiesiog dievinamas žmogus, kai jis ne tik tave apgauna, bet supurvina tavo ir net nekaltų vaikų vardą, kai visa tai, kas šventa, gražu, kilnu, lietuviška ir miela iškeičia į kitataučio (taip pat suardžiusio savo šeimą) siūlomas ir teikiamas "malonias valandėles", tai tikrai žmogiškų jėgų nepakanka tam pernešti. Veltui bandytum, jei Dievas nepadėtų.

Prisimenu pirmąsias nelaimės dienas. Klupau, kėliausi, pykau, atleidau, keikiau ir meldžiausi ne vieną, o šimtus kartų į dieną. Puoliau ir kėliausi, vis prašydamas Dievo pagalbos, nors mano veiksmai dažnai nesiderino su Jo valia. Bet nuolatinė malda ir dažnos Komunijos padėjo visa tai įveikti ir šiandien, po keturiolikos mėnesių kovos su savimi, galiu, dėkui Dievui, ne tik miegoti ir valgyti, bet širdyje neliko jokios neapykantos. Liko tik pasigailėjimas ir Dievo malonės prašymas tiek sau, tiek jai, tiek vaikams. Be Dievo malonės tuoj pultum ir neįstengtum atsikelti. Bet ir šiandien vis dar mane kankina klausimai: "už ką? kodėl? kaip tai yra galima?" Vis dėlto jau šie klausimai man neatima ramybės. Kas bus rytoj — vienas Dievas težino. Aš stengsiuosi eiti Jo įsakymų keliu.

Jei šeima išsiskiria, tai aišku, kad kažkas joje buvo netvarkoj. Dažnai Dievas kabo tik kambaryje ant sienos (o kartais nė ten Jo nėra), bet Jam nėra vietos širdyje. O kai Dievo nėra širdyje, tai žmogui nieko nėra šventa. Nekalbėsiu apie kitas šeimas, truputiuką prisiminsiu tik savąją.

Iš pat jaunystės buvau labai jautrios širdies ir linkęs svajoti. Turėjau mamytės įskiepytą tvirtą tikėjimą, ir nuo jo niekad os manęs neatitolino nė mano dvi profesijos: karininko ir menininko. Žinoma, pasitaikydavo klaidų, mano tikėjimo stoge atsirasdavo skylių, bet per išpažintį tuoj stengdavausi jas užtaisyti. Galiu pasigirti, kad vedžiau žmoną be baimės pažiūrėti jai į akis ir pasakyti, kad ji bus pirmoji mano gyvenimo moteris, kuriai atiduodu savo tyrą meilę ir širdį. Vedžiau ją, nes mylėjau. Ne tik mylėjau, bet tiesiog dievintė dievinau ir neperdėsiu sakydamas, kad mintys apie ją neleisdavo man nė maldoje tinkamai susitelkti. Čia ir atsistojau tarp dviejų kelių: pildyti Dievo įsakymus, ar žmonos norus? Bandžiau būti geras abiem. Vėliau, kai sulaukėme dviejų dukrelių, savo meile dalinausi su keturiais. Stengiausi visą šeimos gyvenimą taip tvarkyti, kad, kartais paslydus, būtų galima atsikelti. Taip išgyvenome aštuonerius metus. Gal padėjo sunkūs laikai, karas, tremtis, badas. Bet kai pagerėjo sąlygos, kai žybtelėjo viltis patekti Amerikon, mano žmona pirmą kartą po vedybų susigalvojo "paromansuoti". Mano tvirtas nusistatymas nelaužyti priešaikos ir atlaidumas žmonos klaidai, grąžino ją šeimai. Gaila, neilgam — tik trejiems metams, t. y. iki to laiko, kai įgijo drąsos ir Vokietijoje pabandytą "romansą" pakeitė atviru mei-

lužės šydu, kuriuo prisidengusi ir šiandien švaistosi "žemiškame rojuje", nors nemanau, kad ji nelauktų iš jo išsivaduoti.

Ieškant klaidos, gal didžiausia buvo ta, kad po pirmojo "romanso" ją dar daugiau mylėjau ir akiai pataikavau. Nors ir daug už ją meldžiausi, bet matau, kad Dievas teisingai padarė. Ar aš nebuvo užsitarnavęs Jo bausmės, kūrinių statydamas aukščiau už Kūrėją?

Dabartine savo dukrelių padėtimi esu patenkintas. Ar galima palyginti jų buvusios motinos auklėjimą, paremtą "komikais" ir "mūviais", su seselių vienuolių auklėjimu? Mergaičių daroma pažanga labai didelė, ir aš tuo negaliu atsидžiaugti nė atsidėkoti Dievui. Mažai kam suprantami Dievo keliai, bet jie visada teisingi. Reikia tik turėti kantrybės ir priimti visa tai, ką Jis siunčia, nes Jis žino, ką daro! O kaip bus su žmona? Visa tai yra Dievo rankoje. Kodėl ji taip pasielgė, kodėl ji griovė šeimą? Atsakymas trumpas ir aiškus: atšalo tikėjime.

Jūsų J.J.

KŪNAS IR DVASIA ŠEIMOJE

Sunku man rašyti labai opiu savo šeimos reikalu. Ilgai delsiai ir atidėlioju. Nuostabiai jautriai sekiau ir diskutavau artimųjų ratelyje jau anksčiau "Laiškuose Lietuviams" iškeltą Chrizo tragediją. Dažnai pagalvodavau, kiek širdies įdedama, kiek laiko sugaištama, stengiantis padėti tik vienai sielai. Pagaliau nusprendžiau, kad ir man bus lengviausia viską išsiaiškinti šiame laikraštyje.

Ištekėjau jauna. Mano vyras gero-kai vyresnis už mane. Nors nejaučiau jam ypatingos meilės, nors ma-

neš nesužavėjo nė medaus mėnuo, bet gyvenau, suprasdama savo pareigas ir duotosios priesaikos reikšmę. Apsipratau su mintimi, jog gyvenimas yra toks, o ne kitoks. Vėliau dar raminausi, kad esu trijų vaikų motina ir turiu gyventi, ar bus daugiau ar mažiau sunkumų.

Šeimą, surištą palaimintu moterystės ryšiu, laikau nedaloma, o vaikučiai, ypač jų ateitis, žmoną dar labiau jungia su vyru. Norėčiau, kad mano vyras būtų pavyzdys šeimoje, kad būtų didvyris, tobulas tėvas, mąstantis žmogus ir pavyzdingas katalikas. Deja, iki vestuvių mano žinios apie žmogų, apie asmenybę, apie moterystės gyvenimą buvo lygios nuliui. Vyras neatskleidė man savo sielos nei širdies. Jis manęs nesuprato nei nebandė suprasti, nebandė įeiti į mano sielos pasaulį. Aš jam buvau ir esu tik kūnas, tartum jo nuosavybė, jo daiktas, kuriuo jis mano galįs naudotis, visai manęs neat-siklausęs, kaip ir kada jam patinka. Šitokia jo pažiūra, toks manęs nužmoginimas, visiškai mane atšaldė. Pasidarėme vienas kitam tolimi, svetimi, ir tarp mūsų nebeliko jokio atvirumo. Jaučiu, kad jei tarp mūsų būtų bent pagarbos vienas kitam kaip žmogui, dalykai pagerėtų. Dabargi nė to nėra, ir mes artinamės prie bedugnės kranto.

Buvo laikai, kai aš svajojau ir tikėjausi kaip nors jį paveikti. Stengiausi būti jam gera, pataikauti, o kartu bandžiau atkreipti jo dėmesį į aukštuosius šeimyninio gyvenimo uždavinius bei idealus, neapsiriboti vien aistra. Šiandien tų vilčių nebeturiu. Kaip perauklėti senstantį žmogų, kai ir mano meilė jau užgeso, kai ir jis nei ko nors rimtesnio skaityti nenori, nei rimčiau pasikalbėti, nei pasitarti. Kiekvieną dieną jis ap-

kartina visokiais prasimanymais bei liguistais įsivaizdavimais.

Jis nuolat mane įtarinėja ir priekaištauja, kad aš esanti jam neištikima, kad turinti meilužį, vieną ar kelis. Dievas mato, kad aš esu visai nekalta. Skaudžiausia, kad jis tai daro šlykščiais žodžiais, jauniems mūsų vaikams girdint! Vaikai, atrodo, instinktyviai jaučia ir užjaučia skriaudžiamąją pusę. Matau, kaip ima nukęsti tėvo orumas bei autoritetas jų akyse. Ir už tai jis kaltina mane, jog aš juos nustatanti prieš jį. O visa to pati žiauriausia ir šlykščiausia viršūnė yra tai, kad jis mane išdirbęs, išniekinęs, išvadinęs negražiausiais žodžiais, lyg niekur nieko nebuvę, prie manęs meilinas iki jam reikiamo momento!

Ar ne charakteringas kad ir toks dalykas: kai jis mane kartais iš netyčių pastumia, tuoj atsiprašo. Bet kai purvais ir be jokio reikalo apdrebina mane ir vaikus, kai skaudžiausiai pažeidžia mano, kaip moters, asmenybę, garbę ir visa, kas turėtų būti šventa ir neliečiama, tai nė vieno karto nėra atsiprašęs. Žiauriausias egoizmas kasdien ir visur. Ant manęs galima viską sukrauti, "meilės" net prievarta reikalauti, ir aš tada turiu dar šypsotis, būti jam dėkinga ir linksma, sakyti, kad esu su juo laiminga. Ar begali būti didesnis žmogaus sielos, širdies ir sąžinės išprievartavimas?

Pagaliau ir to nebegana: jis ėmė skleisti apie mane nepadoriausius gandus tarp pažįstamų, draugų ir kaimynų. Ir jei kas bando paabejoti jo prasimanymais ar nors kiek mane ginti, tą jis vadina mano meilužiu.

Štai, gerbiamasis Tėve, mano bėdos. Suku galvą, kankinuosi ir klaudisiu, kas daryti. Kaip suderinti kūną ir dvasią, krikščioniškąjį šeimyninio

SAVĖS NUGALĖJIMAS

Narsus, kuris nukauna liūtą,
Narsus, kuris pasaulį užkarauja,
Bet narsesnis, kurs nugali pats save.

Kartą garsusis dailininkas Rubensas vaikščiojo Madrido priemiesčiuose su savo mokiniais ir, įėjęs į griežto vienuolyno prieangį, labai nustėbo, pamatęs menišką paveikslą, pieštą tikrai didelės vertės ir didelio talento artisto. Paveiksle buvo atvaizduota vienuolio mirtis. Rubensas

ir jo mokiniai sustoję ilgai į tą paveikslą žiūrėjo, negalėdami atsistebėti jo meniškumu.

— Bet kas galėtų būti jo autorius?

— paklausė Van Dyck, mėgiamiausias Rubenso mokiny.

— Apačioje paveikslo buvo parašytas vardas, — aiškino Van Thulden, — bet jis yra kruopščiai išskustas.

Rubensas paprašė pakviesti vienuolyno viršininką, norėdamas su juo pasikalbėti. Atėjęs senam vienuoliui, Rubensas tuoj paklausė, kas tą nuostabų paveikslą piešė, koks yra jo autoriaus vardas.

— Autoriaus jau nėra šiame pasaulyje, — atsakė vienuolis.

— Ką? Jis miręs? — sušuko Rubensas. — Ir iki šiol niekas nežino jo vardo? To vardo, kurs turėtų būti nemirtingas! Tas vardas turėtų aukščiau stovėti už mano. Aš, — tiesdamas vienuoliui ranką, iškilmingai ir mandagiai prisistatė dailininkas, — esu Petras Povilas Rubensas.

gyvenimo idealą su baisiai žiauria tikrove? Kaip toli gali ir privalo žmona eiti ir paklusti vyrui, nenusikals-tama savo žmogiškajam orumui?

Kartais mintys lekia aukštai, aukštai, pasiekia, rodos, patį Aukščiausiojo Sostą. Ir staiga vėl pasijunti tokia menkutė, bejėgė, nevilties ir siaubo apsupta dulkelytė, jokiu būdu nebegalinti pakelti šlykščiai žiaurios gyvenimo kasdienybės. Matai šalia savęs žmogų. Su žmogum, at-rodo, gyveni. O tas žmogus savo elgesiu tiek suteikia dvasios skausmo, tiek kančios, jog pradedi matyti ne-be žmogų, o šlykščią žmogaus kari-katūrą. Ir su tokia šlykštyne gyven-ti! Darosi skaudu. Skausmas apima ne tik sielą, bet palengva kaip vė-

žys plečiasi ir bręsta iki fizinio skausmo.

Už kiekvieną patarimą, kurs padėtų man atgauti dvasios lygsvarą, duotų jėgų toliau dirbuotis ir aukotis šeimos gyvenimo nuskaidrinimui, iš anksto nuoširdžiai dėkoju.

Pranciška V.

Redakcijos prierašas. Atsakymas bus kitame numeryje, tačiau prašome skaitytojų, kad ir jie pasisakytų čia iškeltais klausimais, ypač jei kam teko panašias sunkenybes savo šeimoje pergyventi ir rasti laimingą išeitį. Tad rašykite Kunigui Jonui "Laiškų Lietuviams" adresu. Už Jūsų atsiliepimus jau iš anksto nuoširdžiai dėkojame.

Paminėjus šį vardą, išbalęs vienuolio veidas paraudo ir nušvito. Jo akys blizgėjo, kai jis žvilgtelėjo į Rubensą. Bet šis susijaudinimas truko tik kelias sekundes. Jis nuleido ir sunėrė rankas, kurios iš nustebimo buvo savaime pakilusios aukštyn, ir visiškai ramiai pakartojo:

— Artisto jau nėra šiame pasaulyje.

— Bet, tėve, pasakyk man jo vardą, ir aš jį paskelbsiu visam pasauliui. Aš jam suteiksiu užpelnytą garbę.

Ir Rubensas bei jo mokiniai Van Dyck, Van Thulden, Jokūbas Jordans, apsupo vienuolį ir maldavo, kad jis pasakytų artisto vardą.

Vienuolis drebėjo. Šalto prakaito lašukai sublizgėjo ant jo kaktos. Lūpos konvulsiskai pradėjo virpėti, lyg norėdamos išduoti nuo seniai saugojamą paslaptį.

— Prašau, prašau, koks jo vardas?

— nekantravo Rubensas ir jo mokiniai.

Vienuolis mostelėjo ranka ir tarė:

— Jūs manęs nesupratote. Aš sakiau, kad šio paveikslo autoriaus nėra šiame pasaulyje, bet aš nesakiau, kad jis miręs.

— O, tai jis gyvas? Jis nemiręs? Prašau pasakyti, kas jis yra!

— Jis atsisakė šio pasaulio garbės. Jis yra vienuolis.

— Vienuolis? Tad pasakyk, tėve, kuriame vienuolyne jis yra. Jis turi iš ten išeiti. Jei Dievas jam suteikė tokį talentą, jis neprivalo jo palaidoti vienuolyne. Dievas jam davė ypatingą misiją, ir jis turi ją atlikti. Pasakyk man to vienuolyno vardą, kur jis yra pasislėpęs, ir aš ten eisiu, ir jį iš to vienuolyno išimsiu, ir suteiksiu garbę, kuri jam priklauso. Jeigu jūs nesutiksite, aš kreipsiuosi į Šv. Tėvą, kad jam įsakytų palikti vie-

nuolyną, grįžti į pasaulį ir vėl imti į rankas teptuką. Tėve, Popiežius mane labai vertina ir sutiks su mano prašymu.

— To vardo aš jums nepasakysiu. Nenurodysiu nė vienuolyno, kur jis yra prisiglaudęs, — kietai atsakė vienuolis.

— Popiežius Tamstai įsakys! — karščiovosi Rubensas.

— Klausykite, — jį ramino vienuolis, — prašau manęs ramiai paklausyti. Ar jūs manote, kad tas žmogus, iki nutarė palikti pasaulį ir atsisakyti garsaus vardo bei garbės, neturėjo pereiti per baisią kovą su savimi? Ar jūs manote, kad jis nepergyveno daug kartaus skausmo, daug žiaurių valandų, iki suprato, kad viskas šiame pasaulyje yra tuštybė? Leiskite jam numirti ramybėje, leiskite jam pasilikti toje prieglaudoje, kur jis pasislėpė nuo pasaulio skausmų. Nusiraminkite ir apie tai negalvokite. Visos jūsų pastangos būtų veltui. Grįžti į pasaulį ir išgarsinti savo vardą tam vienuoliui bus tik mažutė pagunda, kurią jis lengvai nugalės paprastu kryžiaus ženklu. Dievas jam neatsakys savo pagalbos. Pats Dievas jį ten pašaukė, ar manote, kad Jis pakeis savo sprendimą?

— Bet, tėve, — spyrėsi Rubensas,

— jis užkasa nemirtingą vardą!

— Šio pasaulio nemirtingumas yra niekas, palyginus su amžinu nemirtingumu! — rimtai atsakė vienuolis ir pradėjo kalbėti visai kita tema, norėdamas baigti tą ginčą.

Rubensas ir jo mokiniai išėjo iš vienuolyno ir grįžo namo tylūs, susimąstę. Ir vienuolis tyliai grįžo į savo mažutę celę. Priėjęs prie kryžiaus, atsiklaupė ir, paslėpęs veidą rankose, karštai pasimeldė. Paskui atsistojo, surinko visus savo teptukus, paėmė dažus ir išmetė pro langą į upelį,

... svarstymai, galvojimai, ilgesys, kančia ir ašaros ...

kurs tekėjo pro vienuolyną. Keletą sekundžių jis žiūrėjo į vandenį, kurs jo meno įrankius nešė tolyn. Akimirksniui jį apėmė kažkoks liūdesys. Tada vėl atsiklaupė prie kryžiaus ir atsiduso maloniu lengvumu.

Prisiminiau šį įvykį, pagalvojęs apie du pažįstamus jaunuolius, kurie, prasidedant šiems mokslo metams, mąstė, svajojo, verkė ir liūdėjo, kovodami su savimi. Abudu baigė gimnaziją ir galvojo, kas bus toliau. Jis — gimnazijos sporto pažiba — svajojo tapti koku nors čempionu, bet mokytojai, tėvai ir draugai patarė rimčiau pažvelgti į gyvenimą, užtikrinti sau ir tėvams ateitį — studijuoti mediciną, į kurią jis taip pat buvo linkęs. Taip, buvo truputį linkęs, bet ar galima tai sulygtinti su sportu, be kurio jis negalėjo įsivaizduoti savo gyvenimo? Praėjo trys mėnesiai atostogų. Kitiems tai buvo poilsis, o jam — baisiausias gyvenimo laikotarpis. Svajojo, galvojo,

skaitė ir meldėsi, liūdėjo, kovojo, kankinosi, kol pagaliau apsisprendė už mediciną.

Ji — jau dabar visų vadinama prima donna — tesvajojo apie baletą. Neįsivaizdavo, kaip galėtų būti laiminga be jo. Bet ir čia ant to šviesaus svajonių kelio visu sunkumu užkrito įvairiausios ateities problemos, draugų ir artimųjų patarimai, svarstymai, galvojimai, ilgesys, kančia ir ašaros. Vis dėlto po ilgos kovos baletu batukai užrakinti į spintelę (o gal ir į upę išmesti?) ir nueita į universitetą.

Niekas nesmerkia nei sporto nei baletu, bet kartais aplinkybės žmogų verčia pasirinkti šį, o ne kitą kelią. Kartais reikia mokėti nugalėti save, paaukoti tai, kas malonu, išsiritinti tai, kur šaukia vienokia ar kitokia pareiga. Kiekvienas žmogus, o ypač gyvenimui besiruošiąs jaunuolis, neturi nutolti nuo pedagogų siūlomo plano: primo — necessaria, se-

cundo — utilia, tertio — iucunda. Pirmiausia reikia rinktis ir atlikti tai, kas reikalinga; paskui — kas naudinga; ir tik po to — kas malonu. Šiam išmintingam gyvenimo planui įvykdyti dažnai reikia labai daug jėgų, nes reikia laimėti didžiausią kovą, nugalėti stipriausią priešą — patį save. Būtinai šiai pergalei ginklas — stipri valia.

Visi šaukia, kad dabartinis mūsų jaunimas yra blogas, kad jam trūksta rimtumo, mandagumo, drausmės. Bet labiausiai, tur būt, jam trūksta valios. Patogus gyvenimas, visokios civilizacijos teikiamos priemonės tartum išsėmė visas jo fizines ir dvasines jėgas ir jį pavertė kažkokiu lepšišku sutvėrimu. Nėra jame jėgos, nėra energijos, tik malonumų ieškojimas. Nemoka jis nieko atsakyti, nesugeba sau įsakyti, bet plaukia pasroviui lyg suvytęs medžio lapas. Jam per sunku į antrą aukštą laiptais užlipti — ima keltuvą. Jis neišvaizduoja, kaip galėtų pusę mylios pėsčias paeiti — visuomet ima tramvajų arba prie kelio kartais net dešimt minučių nykštį pakėlęs išstovi, prašydamas, kad kas nors pavežtų. Jei taip yra fizinė srity, ne geriau ir dvasinė. Jis nemoka nugalėti mažiausios pagundos. Jam pagundos nėra neegzistuoja, nes kiekvieną pagundą jis paverčia nuodėme. Mano esąs labai gudrus filosofas, kad išrado, jog geriausia priemonė kovoti su pagundomis — tai joms pasiduoti. Tam nereikia jokių pastangų, jokio vargo, jokios kovos. Plauk kaip šapelis pavandeniu ir tiek.

Dėl visa to galime kaltinti auklėtojus, galime kaltinti aplinką, bet, kitus kaltindami, negalime išteisinti paties jaunimo. Nesvarbu kur tu begyventum, aplinkos įtaką jausi visuomet. Auklėtojai jaunimui yra rei-

kalingi, bet tik tam, kad jį įstatytų į vėžes, į teisingą kelią, paskui tuo keliu pats turi eiti. Nesi mažas vaikas, kad reikėtų nuolat už rankos vesti. Auklėtojai tau nurodo kovos metodus ir taisykles, o kovoti turi pats. Geriausias auklėtojas nieko nepadarys, jei nesiauklėsi pats. Valios tau niekas kitas neužgrūdins, tai gali padaryti tik tu pats. Tad, nieko nelaukdamas, pradėk. Išnaudok kiekvieną progą, kur gali pasirodyti žmogum, t. y. tokiu sutvėrimu, kuriame viešpatauja ne kūnas, o dvasia. Žinok, kad ne viskas tinka žmogui, ko kūnas siekia. Mokėk, kai reikia, jam neigiamai atsakyti. Nemanyk, kad, taip elgdamasis, turėsi tapti griežtu asketu, nemanyk, kad turėsi atsakyti kiekvieno malonumo. Ne, toks elgesys tave tik apsaugos nuo nelaimių, nuo sąžinės graužimo, nuo liūdesio. Jis tau suteiks tikrą džiaugsmą, nes žinosi, kam gyveni, žinosi, kas esi, suprasi, kam aukojiesi ir kam kovoji.

Tie du jaunuoliai ilgai kankinosi, daug ir sunkiai kovojo, gal būt, ne vieną nemigo naktį praleido, kol pagaliau suprato, kuriuo keliu pasukti, kad nepaklystum. Vienuoliui buvo lengviau: jam pakako trumpos maldos visiškai nusiraminti ir atmesti pagundas. Dėl to, kad jo valia buvo užgrūdinta. Nuolatine kova su kasdien pasitaikančiais priešais, nuolatiniams mažais laimėjimais jis pasirošė net ir sunkiausioms kovoms, jis išmoko smogti lemiamą smūgį net ir didžiausiam priešui — savo puikybei.

Jei nuolat nesiruoši, valios netreniruosi, gyvenime nieko nelaimėsi. Tada tavo gyvenimas bus nuolatinė klaida. Nė pats nepajusi, kai nuolat iškeitinėsi džiaugsmą į liūdesį, malonumą į kančią, amžinybę į akimirks-

RŪPIMIEJI klausimai

MIŠRI SANTUOKA

Esu vedęs protestantę. Moterystę priėmėme katalikų bažnyčioje ir pasižadėjome, kad kūdikius auklėsime katalikų tikėjime. Bet mano žmona dabar to pasižadėjimo nesilaiko. Berniukas yra pakrikštytas katalikų bažnyčioje. Žmona jo tikėjimu nesirūpina, sako, kad tai mano dalykas. Mergaitę pakrikštijome protestantų bažnyčioje, ir žmona ją auklėja protestantų tikėjime. Aš kelis kartus jai priminiau duotą pasižadėjimą visus vaikus auklėti katalikiškai, bet ji atsako, kad reikia lygybės: berniukai tebūna katalikai, o mergaitės protestantės. Ar aš nusidedu, jeigu jai leidžiu tai daryti? *A.P.*

Taip, judu abudu nusidedate, nesilaikydami duoto pasižadėjimo, kurs įpareigoja kaip priesaika. Katalikų Bažnyčia draudžia mišrias santuokas. Jeigu vyras būtinai dėl kokių nors svarbių priežasčių nori vesti nekatalikę, arba katalikė nori tekėti už nekataliko, reikia gauti Bažnyčios dispensą. Ta dispensa yra duodama tik su griežta sąlyga, kad abudu jaunavedžiai raštu pasižadėtų, jog visi vaikai, ir berniukai ir mergaitės, bus krikštijami ir auklėjami katalikų ti-

---

nų. Labai teisingi yra filosofo Stuart Mill žodžiai: "Kas nemoka atsisakyti to, kas leista, sunku tikėtis, kad jis visuomet atsisakytų ir to, kas neleista".

Juozas Vaišnys, S. J.

kėjime. Katalikų Bažnyčia savo tikėjimą brangina ir jame nori savo narius išsaugoti. Ji žino, koks yra tikėjimui prarasti pavojus ir kaip kenkia vaikų katalikškam auklėjimui, jei vienas iš tėvų yra nekatalikas. Todėl Bažnyčios toks rimtas žvelgimas į šį klausimą yra savaimė suprantamas. Negalima jos kaltinti per dideliu griežtumu ar netolerancija. Ji tai daro, tik norėdama apsaugoti savo narių tikėjimą ir jų amžiną likimą.

Visai nebūtų keista, jeigu ir civilinė valdžia pradėtų drausti mišrias vedybas, pvz., lietuviu su kitataute. Ji galėtų pastatyti sąlygą, kad visi tokių šeimų nariai būtų auklėjami lietuviškoje dvasioje. Valstybė tokiu būdu apsaugotų savo narius, kad jie nenubyrėtų nuo savo tautos. Žinoma, tarp tikėjimo ir tautybės negalima išvesti griežtos paralelės. Mišrios šeimos vaikai, gimę ir augę Lietuvoje, bent juridiskai bus lietuviai, nors savo dvasia gal bus Lietuvai svetimi, bet mišrių šeimų vaikai krikštyti ir auklėti nekatalikų bažnyčioje, visiškai nepriklausys katalikų tikėjimui.

UŽDRAUSTA LITERATŪRA

Ar yra nuodėmė skaityti blogas knygas ir nekatalikiškus laikraščius?

L. S.

Ką nors skaityti savaimė nėra blogas ar nuodėmingas dalykas, nuodėmė yra tik tada, jei toks skaitymas tave veda į blogą. Pvz., nužudyti žmogų yra nuodėmė, bet tik skaityti kokios žmogžudystės aprašymą nėra uždrausta. Tačiau jei toks skaitymas žmogui pakenktų, jeigu jį paskatintų tapti žmogžudžiu, tada tas skaitymas būtų nuodėmingas. Reikia vengti ne tik pačios nodėmės, bet ir to, kas veda į nuodėmę. Kas be jokio reikalo

save išstato pavojun prarasti dorą ar tikėjimą, jau nusideda.

Turint tai prieš akis. Bažnyčia kai kurias knygas yra įsakmiai uždraudusi skaityti. Šiuo atveju, jau visai nesvarbu, ar tos knygos skaitymas tau pakenks ar ne, jos negali skaityti be kokio nors Bažnyčios atstovo leidimo. Tas uždraudimas yra tam tikras Bažnyčios įsakymas, kurio nesilaikyti būtų nusikaltimas. Bet ne visos blogos knygos yra Bažnyčios įsakmiai uždraustos. Kuri nors knyga vienam gal jokios žalos nepadarys, o kitam ji gali labai pakenkti. Todėl nuodėmingas yra kiekvienos dorai ar tikėjimui kenkiančios knygos skaitymas, nesvarbu, ar ji bus Bažnyčios uždrausta ar ne. Tą pat galima pasakyti ir apie laikraščius, o taip pat apie žiūrėjimą paveikslų. Jeigu tas knygas skaitysi ar paveikslų žiūrėsi, turėdamas kokį nors nuodėmingą tikslą, bus nusikaltimas. Jeigu to tikslo ir neturėsi, bet iš praktikos žinai, kad tokių knygų skaitymas arba paveikslų žiūrėjimas visuomet tave įveda į nuodėmę, tada turi tų knygų ir paveikslų vengti. Jei nevensi, tada vėl bus bereikalingas savęs išstatymas doros ar tikėjimo praradimo pavojun, bus nuodėmė. Jeigu žmogus tiek yra tikėjimo dalykuose išsilavinęs arba tiek savo aistras apvaldęs, kad tokios rūšies skaitymas jam jokio pavojaus nesukelia, nebus jokios nuodėmės, jei tai skaitysi, ar paveikslų žiūrėsi, ypač jei turi kokį nors kad ir nesvarbų tikslą.

Katalikų tikėjimui priešingų laikraščių skaitymas teologinio išsilavinimo neturinčiam žmogui yra daug pavojingesnis, negu kai kas mano. Nors kartais gali atrodyti, kad viename ar kitame laikraštyje nieko nėra prieš tikėjimą, bet koks nors trum-

pas tendencingas aprašymas, kokia nors žinutė ar pastaba, kai vis beveik kiekviename numeryje kartojasi ir kartojasi, gali pamažu užmigdyti žmogaus tikėjimą ir įskiepyti jam labai klaidingų idėjų. Nors tai yra paprastai nestiprūs, bet labai pavojingi nuodai. Jie silpnina žmogų ir stumia prie mirties, visai jam pačiam to nepastebint.

Tad trumpai galima duoti tokį labai naudingą patarimą: jei tokių pavojingų knygų ar laikraščių neskaitysi, nieko neprarasi, o jei skaitysi, gali daug žalos sau padaryti, nors iš pradžių to ir nepastebėsi. O jei vietoj tų blogų knygų ir laikraščių skaitysi gerą spaudą, labai daug laimėsi. Gerų knygų ir laikraščių mes turime pakankamai, tad nėra reikalo save nuodyti visokiais narkotikais.

PAGARBA MIRUSIEMS

Dėl ko Bažnyčia draudžia deginti mirusių lavonus? Man atrodo, kad tokiu būdu būtų parodoma mirusiam daugiau pagarbos negu leidžiant jam supūti. Dėl ko Bažnyčia nedraudžia kūnų balzavimo? Juk balzamuojant tikrai kenkiama mirusiojo pagarbai. *E.K.*

Apie lavonų deginimą jau buvo plačiau rašyta "L. L.", 1950 m., 119 psl. Bažnyčia draudžia lavonus deginti ne tiek dėl dogmatinių, kiek dėl istorinių priežasčių. Yra sena Bažnyčios tradicija laidoti į žemę lavonus, kad tuo būdu lyg geriau būtų atvaizduotas kūnų prisikėlimas: sėjama sėkla, kuri žemėje supus, bet iš jos išaugo gyvas augalas. Bažnyčios priešai, kovodami prieš šią prisikėlimo mintį, pradėjo lavonus deginti. Todėl Bažnyčia į lavonų deginimą

IŠ FILMŲ PASAULIO

GONE WITH THE WIND

Šis filmas nėra naujas, jis pagamintas 1939 metais, tačiau sutraukia daugiau žmonių, negu bet kuris naujas šių laikų filmas. Pagamintas pagal Margaret Mitchell knygą, jis toli gražu neprilygsta pačiai knygai, bet, palyginus su kitais, užima pirmą vietą filmų pasaulyje. Daug žavumo jam priduoja gražios Technicolor spalvos, stereofoniškas garsas ir platus ekranas. Yra gražiai atvaizduojamas civilinio karo laikotarpis. Pagrindinis asmuo — Scarlet, kurios vaidmenį labai gerai atlieka Vivien Leigh. Ji priverčia žiūrovą gėrėtis savo drąsa, bet drauge ir neapkėsti jos už laisvą elgesį ir už sulaužymą visų taisyklių. Clark Gable, vaidinąs Rhett Butler asmenį, visus patraukia į savo pusę, ir taip nejučiomis žiūrovas įsitraukia į vaizduojamą gyvenimą ir jame išbūna keturias valandas.

Jauna mergina Scarlet įsimyli Ashley ir bando jį prikalbėti pabėgti su ja, bet jis atsisako ir veda Melie, savo pusseserę, su kuria jis buvo susižadavęs. Jam keršydama, Scarlet išteka už turtingo, bet visai nemylimo jaunikaicio. Iškilęs civilinis karas pareikalauja aukų, ir Scarlet lieka našlė. Jų ūkis tampa nualintas, ir graži našlė, nerasdama išeities, apgaulingu būdu prisivilioja kitos gi-

minaitės turtingą sužadėtinį ir už jo išteka. Bet ir šis vyras greitai miršta, palikdamas ją jau antrą kartą našle. Scarlet vis tebemyli Ashley, bet Melie, jo žmona, švelni savo siela ir elgesiui, visai to neįtaria ir piktinasi įvairiomis kalbomis bei gandais. Čia pasimaišo Butler, kuris jau seniai mylėjo Scarlet. Kadangi jis labai apsikrus ir visuomet turįs pinigų, Scarlet sutinka būti jo žmona. Tačiau jos širdis linksta prie Ashley, ir vyras tai jaučia. Iš pradžių juos riša duktė, kurią tėvas myli ir net dievina, bet jos staigi ir nelaiminga mirtis visai suardo jų šeimą. Dabar ir Melie, laukdama antro kūdikio, apserga ir miršta prie Scarlet akių. Ashley, netekęs žmonos, nebetenka ir noro gyventi. Tik dabar Scarlet pamato, kad ji mylėjo svajonę, žmogų, kuris niekados neegzistavo. Ji sugrįžta ir bando išsiaiškinti su vyru, bet supykęs Rhett ją palieka ir išvažiuoja. Scarlet iš pradžių nusimena, bet jausdama, kad ji dar jauna ir graži ir kad Rhett ją vis dėlto myli, nusprendžia grįžti į tėviškę ir tenai pagalvoti, kaip gauti atgal savo vyrą, kurį ji visą laiką mylėjo ir pati to nežinojo.

Kadangi visi artistai atlieka savo roles labai gerai ir per visą filmą išlaiko savo charakterį, filmas tikrai įdomus ir vertas pažiūrėti net tiems, kurie kinų nemėgsta ir jų nelanko.

žiūri kaip į protestą prieš jos papročius ir tradicijas. Bet jei yra kokia nors priežastis, pvz., siaučiant užkrečiamoms ligoms, Bažnyčia leidžia deginti lavonus.

Balзамuoti lavonus kai kuriose valstybėse yra valdžios įsakyta. Tai

daroma higienos sumetimais. Neatrodod, kad čia būtų pagarbos stoka mirusiam. Visa tai, kas su balzamuojamu lavonu yra daroma, daroma geram tikslui — išlaikyti mirusiojo kūną ilgesnį laiką nuo sugedimo.

Redaktorius

A. Gulbinsko nuotr.

Čikagos Vaikų Teatro šokėjos.

SEVEN BRIDES FOR SEVEN BROTHERS

Filmas atvaizduoja 1840 metus, kai Amerikoje dar buvo kūrimosi laikotarpis. Septyni broliai, uždirbdami sau duoną sunkiu miškų kirtiko amatu, drauge gyvena kalnuose, mažoje trobelėje, žiemos metu visai atsiskyrę nuo gyvojo pasaulio. Kadangi jų namuose darbo daug, vyriausias brolis nuvažiuoja į miestą pirkti maisto ir susiranda žmoną, tvirtą, darbščią merginą, kuri moka ir valgi virti, ir drabužį plauti, ir nebijo paprakaituoti. Tačiau jų vedybinis gyvenimas eina sunkiai, nes darbo daug, o vyras žmoną teįvertina kaip darbo jėgą, bet ne kaip mylimą žmogų. Kantri žmona sutvarko namus, išmoko kitus šešis brolius pagrindinių mandagumo taisyklių, ir jie visi kartą išvažiuoja į miestą pasilinksinti. Čia viskas baigiasi muštynė-

mis, bet jaunieji vaikinai pasivagia sau patinkančias merginas ir parsiveža namo. Iš pradžių merginos spiriasi, verkia, nori grįžti namo, bet, atėjus pavasariui, jų visų jautri moters širdis suminkštėja ir įsimyli. Vyriausias brolis, kurs buvo supykęs ant žmonos ir išėjęs į kalnus, sugrįžta atgal pažiūrėti savo pirmgimės dukters, pajunta savo širdyje pasitenkinimą ir laimę, kuri kyla iš nuoširdžios ir užjaučiančios meilės. Filmas baigiasi gerai — visos merginos išteka už jas pavogusių vyrų, šešių brolių, kuriuos jos jau yra pakeitusios: iš neaptašytų storžievių padariusios žmones, mokančius mylėti ir gyventi.

Filmas neturi gilios minties ir nėra realus, bet gražus Cinemascope pagaminimas, smagi muzika ir reto grožio vaizdai žiūrovą patraukia ir sužavi, Jane Powell ir Keel Howard,

pagrindiniai artistai, vaidina labai gerai ir patraukliai. Lietuviams šis filmas įdomus tuo, kad čia vaidina lietuvaitė Rūta Kilmonytė. Jos rolė gana svarbi, kurią ji atlieka puikiai.

BROKEN LANCE

Filmas su Robert Wagner, Jean Peters ir Richard Widmark. Atvaizduojamas gyvenimas emigranto, kuris su trimis sūnumis atkeliauja ir įsikuria Amerikoje. Veda indėnę ir savo bei vaikų darbu pasiseka jiems gerai įsikurti. Savo įtaka jis pagelbsti net draugams įsigyti aukštesnes vietas įstaigose. Jis susilaukia ketvirtą sūnaus, kurį kaip jauniausią ir gudriausią labai myli. Ši nelygi meilė vaikuose sukelia rasinę neapykantą. Trys broliai nusistato prieš

ketvirtąjį, turintį indėnų kraujo. Nors ketvirtasis sūnus yra gražus ir geras, bet net geriausi jo kaimynai nenori už jo leisti savo dukterų. Jie įsitikinę, kad bendrauti su indėnais yra žeminantis dalykas.

Emigranto žmona indėnė yra labai puiki moteris, kuri labai myli savo vyrą ir stengiasi suprasti posūnius. Nors vyras labai myli savo žmoną ir neslepia, kad ji indėnė, bet žmonių akivaizdoje jis vadina ją ispane, nes, jo nuomone, yra garbė būti ispanų kilmės.

Filmas gražiai iškelia maišytų šeimų sunkenybes. Vaikai taip nusistato prieš tėvą už visą jo tvarką namuose, už indėnę pamotę, už indėnų kilmės brolių, kad jie tėvą nužudo ir tą pat nori padaryti su jauniausiu broliu. Tačiau filme, kaip ir paprastai gyvenime, blogis nelaimi. Vy-

A. Gulbinsko nuotr.

Čikagos Vaikų Teatras, vaidinęs "Karalaitę Teisutę". Vidury — Karalaitė Teisutė (Vita Pavilčiūtė) ir Danutė (Nijolė Šalkauskaitė).

riausias brolis įkrinta į duobę, kurią kasė indėnų kilmės jauniausiam broliui. Šis suranda mergaitę, kuri nežiūri rasinių skirtumų ir už jo išteka. Filmą patartinas suaugusiems, nes duoda progos truputį pagalvoti ir po kino.

BRIGADOON

Filmą su Gene Kelly, Van Johnson, Cyd Charisse. Atvaizduojamas meilės galingumas — jei tikrai myli, nieko nėra neįmanoma. Du amerikiečiai nuvažiuoja į Škotiją ir bemedžiodami girioje paklysta. Pavargę ir išalkę jie keliauja toliau per girią, kur arti nėra nei kaimo nei miesto. Tik staiga jie prieš save pamato mažą kaimelį, kurio žemėlapyje nematė. Įėję į kaimelį, jie pamato, kad viskas ten labai keista. Žmonės dėvi senoviškus rūbus, šoka senoviškus šokius ir jų bijo dėl jų išvaizdos. Nesuprantamas jiems tas keistumas, bet argi tuo daug rūpintis amerikiečiai medžiotojai? Jie prisijungia prie minios ir drauge švenčia vestuves, atliekamas pagal senas tradicijas. Vienas medžiotojas įsimyli vietinę mergaitę, kuri jam vėliau atskleidžia paslaptį. Kaimas paskęsta ir tik kas šimtas metų iškyla vienai dienai. Šią dovaną kaimui yra suteikęs vienas šventasis, kuris norėjo kaimą išsaugoti nuo visų pasaulio blogybių, ir tai buvęs vienintelis būdas. Įsimylėjęs amerikietis nori pasilikti, bet draugas jį perkalba. Jis palieka mylimą mergaitę ir grįžta atgal į Ameriką prie savo sužieduotinės. Tačiau, čia sugrįžus, niekas jam nebesisekė ir jis net nebegirdėjo, kai sužieduotinė ar kiti žmonės kalbėjo. Visos jo mintys buvo Škotijoje ir jo ausyse nuolat skambėjo Brigadoon kaimelio kalbos ir dainos. Nebegalėdamas pernešti Amerikos miesto triukšmo.

nusprendžia, kad jam reikia vykti į Škotiją ir pamatyti bent tą vietą, kur buvo Brigadoon ir kur jis pranyko šimtui metų. Jam ten nuvykus, sugrįžta kaimas, nes didelis jo ilgesys tai mergaitei jį prikelia. Po to ir amerikietis drauge su kaimu vėl paskęsta. Tai yra lengvo turinio dalykėlis. Kas mėgsta fantaziją, verta pasižiūrėti. Gražios spalvos ir kaimo gyvenimo paprastumas mieste triukšmo išvargintiems žmonėms gali suteikti poilsio.

SUSAN SLEPT HERE

Filmą skirtas suaugusiems, bet galima sakyti, kad nevertas žiūrėti niekam. Parodoma šių dienų Amerikos mergaitė, kuri daugiausia gyvena gatvėje, niekuo nepasitiki, viską žino. Ji įsimyli rašytoją ir už jo išteka. Tačiau rašytojas ją veda tik iš pasigailėjimo ir vėliau nori išsiskirti. Mergaitė nesutinka ir bando jį laimėti ilgesniam laikui. Taip viskas ir sukasi apie jos bandymus ir sapnus. Filme dalyvauja Dick Powell, Debbie Reynolds, Anne Francis. Vaidyba nebloga. R. ir Z.

THE HIGH AND THE MIGHTY

Cinema Scope, Warners pastatymo filmas, pavaizduoja lėktuvo kelionę iš Honolulu į San Francisco. Filmą gamintas pagal Ernest Gann novelę, duoda progą išvelgti giliau į žmogų. Gražiai parodoma keleivių ir lėktuvo darbininkų gyvenimas; sugedus lėktuvui, jie praranda lygsvarą ir parodo savo tikrąjį veidą. Čia iškyla didvyriai ir susmunka menkadvasiai.

William Wellman, šio filmo direktorius, pats būdamas geras lakūnas, visą filmą praveda retai įdomioje ir įtemptoje nuotaikoje. R. ir Z.

TĖVO BRUŽIKO LAIŠKAS

Ačiū Dievui ir Jums. Brangieji Geradariai, didžiausios klūtys jau nugalėtos. Džiugu, kad vargingoje Urugvajaus lietuvių kolonijoje jau turime naują bažnyčią. Mūsų parapijiečiai labai džiaugiasi ir yra nepaprastai dėkingi Šiaurės Amerikos bei kitų kraštų broliams lietuviams, suteikusiems gausią pagalbą. Urugvajaus lietuviai patys jokia būdu nebūtų galėję taip greitai pasistatyti tokios gražios bažnyčios.

Žinoma, kol kas dar tik tuščios sienos ir stogas. Visas bažnyčios įrengimas dar pareikalaus beveik tiek lėšų, kiek ir jos pastatymas. Reikės įrengti tris altorius, kryžiaus kelius, vargonus, varpus. Vis dėlto jau esame labai patenkinti, kad turime kur susirinkti, pagiedoti ir pasimelsti.

Manėme šventinti bažnyčią, kai bus viskas įtaisyta, bet vyskupas raginte ragina, kad ją šventintume dar šiais metais. Bažnyčia yra paskirta Marijos Širdies garbei, taigi, bus labai gražu, jeigu ją pašventinsime Marijos metais. Vyskupas sutiko bažnyčią pašventinti paskutinį spalio mėnesio sekmadienį, Kristaus Karaliaus šventėje. Visa lietuvių kolonija uoliai toms iškilmėms ruošiasi. Prieš šventinimo iškilmes visą savaitę bažnyčios rūsyje bus misijos, kad, žengiant į naują bažnyčią, būtų švarios ir žmonių širdys.

Bažnyčios šventinimo diena bus mūsų džiaugsmo šventė. Kviečiu ir Jus visus tą dieną savo maldomis jungtis su mumis. Jeigu kas norėtų bažnyčios įrengimui paaukoti kokį dolerį, galite siųsti mano vardu Tėvams Jėzuitams, 5541 S. Paulina St., Chicago 36, 111.

"L. L." ADMINISTRACIJOJE GALIMA GAUTI ŠIAS KNYGAS:

DIEVAS IR ŽMOGUS. Katalikų tikėjimo tiesos, dorovės reikalavimai ir sielai pašvęsti priemonės. Virš 500 psl., kaina \$5 (kietais viršeliais — \$6,50).

TU IR JI. Jėzuito Hardy Schilgen įdomi knyga jaunimui. Skirta berniukams, bet labai naudinga ir mergaitėms. Kalbama apie brendimo problemas. Kaina \$2.

KAS ŽIŪRI IR NEMATO? V. Gutausko, S. J. knygelė, įdomiai sprendžianti kai kuriuos labai aktualius mūsų tikėjimo klausimus. Kaina \$1.

"LAIŠKAI LIETUVIAMS"
5541 S. Paulina St.
Chicago 36, Illinois

ATSIŪSTA PAMINĖTI

J. Aistis. APIE LAIKĄ IR ŽMONES. Autoriaus atsiminimai iš mūsų žymesniųjų žmonių gyvenimo. Viršelis R. Viesulo. Išleido Terra, 748 W. 33rd St. Chicago 16, 111. 250 psl., kaina \$2,50.

Jurgis Blekaitis. VARDAI VANDENIMS IR DIENOMS. Eilėraščiai. Išleido Terra. 70 psl., kaina \$1,50.

Juozas Kralikauskas. URVINIAI ŽMONĖS. Viršelis P. Petravičiaus. Išleido Liet. Knygos Klubas, 2334 So. Oakley Ave., Chicago 8, 111. 280 psl., kaina \$2,75.

Algirdas Landsbergis. KELIONĖ. Premijuotas romanas. Virš. L. Adamkevičiaus. Išleido "Draugo" bendradarbių klubas, 2334 So. Oakley Ave., Chicago 8, 111. 260 psl., kaina \$2,50.

Karolė Pažėraitė. DIDVYRIŲ ŽEMĖ. Skirta Lietuvos partizanams. Virš. V. Stančikaitės. Išleido J. Kasaliūnas, Caixa Postal, 4189, Sao Paulo, Brazilija. 134 psl., kaina \$1,50.

Vytautas Alantas. SVETIMOS PAGAIRĖS. Novelės, apsakymai, feljetonai. Išleido Nida, 256 psl., kaina nepažymėta.

Br. Daubaras. DUONOS BEJIEŠKANT. Išleido Nida, 122 psl., kaina nepažymėta.